

Pro efektivnější činnost policie

Pochopení a prevence

diskriminačního etnického

profilování:

průvodce

Zkratky

Zkratka	Členský stát	Zkratka	Členský stát
AT	Rakousko	IT	Itálie
BE	Belgie	LT	Litva
BG	Bulharsko	LU	Lucembursko
CY	Kypr	LV	Lotyšsko
CZ	Česká republika	MT	Malta
DE	Německo	NL	Nizozemsko
DK	Dánsko	PL	Polsko
EE	Estonsko	PT	Portugalsko
EL	Greccko	RO	Rumunsko
ES	Španělsko	SE	Švédsko
FI	Finsko	SK	Slovensko
FR	Francie	SI	Slovinsko
HU	Maďarsko	UK	Spojené království
IE	Irsko		
HR	Chorvatsko		

Obsah

Seznam obrázků	4
Úvod	5
1. Co je profilování?.....	8
1.1. Pro lování v obecných souvislostech.....	8
1.2 Pro lování v kontextu vymáhání práva	11
1.2.1 Profilování v rámci vymáhání práva	11
1.2.2 Profilování prostřednictvím „automatizovaného vyhledávání údajů“	13
2. Diskriminační etnické profilování	15
2.1 Co znamená pojem „diskriminace“?.....	15
2.1.1 Rozdílné zacházení	16
2.1.2 Nelegitimní důvody	16
2.2 Jak se diskriminace týká etnického pro lování?.....	17
2.3 Pro je diskrimina ní etnické pro lování nezákonné?.....	19
2.4 Zachování zákonnosti pro lování.....	20
2.5 Nep ímá diskriminace v kontextu etnického pro lování	24
3. Problémy, které pro činnost policie a komunity představuje diskriminační etnické profilování	27
3.1 Šet ení EU-MIDIS	27
3.2 Etnické pro lování – je to jen „dobrá práce policie“?	34
3.2.1 Přesun pozornosti od rasy a etnického původu k chování.....	37
3.2.2 Omezení a negativní potenciál profilování	38
3.3 Negativní dopad na jednotlivce, komunity a ěinnost policie	38
4. Boj proti diskriminačnímu etnickému profilování	46
4.1 Jasně pokyny policist ěm	46
4.2 Odborná p íprava.....	51
4.3 Formulá ě pro zastavení a prohlídky	54
4.3.1 Vnitřní monitorování a odhalování disproportionality.....	56
4.3.2 Mechanismy pro podávání stížností veřejnosti.....	59

4.4 Behaviorální analýza	60
4.5 Dobré popisy podezřelých a dobré operativní informace	62
4.6 Dobrá „kvalita“ kontakt	63
4.7 Úvahy do budoucnosti.....	66
Rekapitulace některých hlavních bodů průvodce.....	67
Bibliografie	68

Seznam obrázků

Obrázek 1: Zastavení policí v posledních 12 měsících	31
Obrázek 2: Počet případů policejních kontrol v posledních 12 měsících	33
Obrázek 3: Okolnosti a povaha kontrol	43

Úvod

„Etnické profilování“ není v členských státech Evropské unie novou praxí, zdá se však, že se stalo výraznější v reakci na teroristické bombové útoky ve Spojených státech amerických (USA, 2001), Madridu (2004) a Londýně (2005) i na zvýšené obavy z nelegálního přistěhovalectví. Bezprostředně nato vyjádřily své znepokojení mezinárodní organizace, například Organizace spojených národů (OSN), Rada Evropy a Evropská unie, jakož i nevládní organizace činné v oblasti ochrany lidských práv. Zejména bylo argumentováno tím, že etnické profilování je nejen v rozporu s právem v oblasti diskriminace, ale má i škodlivé sociální účinky. Přesto je postup „etnického profilování“ v Evropě mimo Spojené království obecně nedostatečně ohlašován a málo chápán. Spojené království se postupem diskriminačního etnického profilování zabývá od 80. let 20. století a díky tomu si vybudovalo silný výzkumný základ i čtené politiky reagující na tento problém. V jiných členských státech EU však rozpoznání postupů diskriminačního etnického profilování tolik pozornosti věnováno nebylo. V důsledku toho evropská literatura pochází v naprosté většině ze Spojeného království, což znamená, že velký počet příkladů použitých v tomto průvodci byl převzat z britského prostředí. Je však třeba uvést, že Evropská unie a zejména Evropský parlament označily problém profilování za naléhavou otázku v oblastech boje proti terorismu, vymáhání práva, přistěhovalectví, celní a pohraniční kontroly⁽¹⁾. S ohledem na to se tento průvodce snaží čtenáře uvést do tématu „etnického profilování“ jakožto pojmu a postupu a jakožto jevu, který lze kritizovat s ohledem na jeho potenciál diskriminovat a narušovat základní práva.

Tato publikace je určena především pracovníkům řídicí úrovně donucovacích orgánů. Má zlepšit porozumění teorii a praxi „etnického profilování“ a zasadit je do právních a sociálních souvislostí. Číní tak vysvětlováním použití „profilování“ v obecném kontextu mimo oblast vymáhání práva, například v rámci výzkumu trhu. Následně se průvodce zabývá profilováním jako postupem v rámci vymáhání práva. Průvodce zejména vysvětluje, kdy lze profilování, které využívá rasu, etnický původ či náboženské vyznání, považovat za diskriminační, a tudíž nezákonné, a za jakých okolností může

(1) Viz doporučení Evropského parlamentu Radě ze dne 24. dubna 2009.

být odkaz na uvedené charakteristiky přípustný. Následně průvodce zkoumá škodlivé účinky diskriminačního etnického profilování, jeho efektivitu jakožto nástroje vymáhání práva i alternativní metody činnosti policie a ochranná opatření proti zneužívání profilování.

Namísto běžnějšího pojmu „etnické profilování“ průvodce používá spíše termín „diskriminační etnické profilování“, aby s jeho pomocí popsal praxi, kdy jsou rozhodnutí v rámci vymáhání práva zakládána výhradně nebo hlavně na rase, etnickém původu či náboženském vyznání dané osoby. Důvodem je skutečnost, že „etnické profilování“ jako termín sdělovací prostředky, členové akademické obce a organizace zabývající se občanskými svobodami obecně užívají bez přesného či jednotného významu. K oficiálně schválenému evropskému popisu se nejbližší dostáváme v případě termínu Evropské komise proti rasismu a nesnášenlivosti (European Commission against Racism and Intolerance, ECRI), která definuje „rasové profilování“ jako: „Používání ze strany policie, a to bez objektivního a náležitého opodstatnění, při jejich kontrolních, dohlížecích a vyšetřovacích aktivitách takových důvodů, jako jsou rasa, barva pokožky, jazyk, náboženství, státní příslušnost nebo národnostní či etnický původ“(2). Jak Komise ECRI zdůraznila ve svém vysvětlujícím memorandu, které je přílohou jejího Všeobecného doporučení č. 11, a jak bude vysvětleno v kapitole 2, přímou diskriminaci nelze nikdy zákonně odůvodnit a „rozumné zdůvodnění“ pro využití důvodu rasy, etnického původu či náboženského vyznání bude existovat pouze za zvláštních a omezených okolností.

Zaměření průvodce se omezuje na zkoumání otázky profilování v kontextu obecné činnosti policie včetně boje proti terorismu. Průvodce se však nedotýká profilování v kontextu azylu, přistěhovalectví či cel, kde může mít národnost (a tudíž nepřímo případně i rasa, etnický původ či náboženské vyznání) zvláštní význam pro rozhodování. Průvodce se rovněž zabývá profilováním v mezích kontextu výkonu pravomoci zastavovat osoby a provádět jejich prohlídky. Nezkoumá tudíž profilování v jiných funkcích, například automatizované vyhledávání údajů, kontroly legálních rezidentů či kontroly totožnosti.

Průvodce obsahuje mnoho příkladů a „případových studií“, které mají doložit policejní postupy a operace, které vedly k negativním i pozitivním

(2) ECRI (2007), bod 1.6.

výsledkům. Případové studie, není-li uvedeno jinak, poskytla Univerzita Warwick a iniciativa Open Society Justice Initiative (OSJI).

Chtěli bychom vyjádřit poděkování těmto účastníkům zasedání věnovaného vzájemnému hodnocení, které se uskutečnilo v říjnu 2009: paní Greet Elsingaová, policejní komisařka a starší poradkyně Nizozemské policejní akademie; pan Karl-Heinz Grundboeck, vedoucí oddělení odborné přípravy rakouského spolkového ministerstva vnitra a generální tajemník Asociace evropských policejních akademií (Association of European Police Colleges, AEPC); paní Maria Knutssonová, odborná asistentka, švédská Národní policejní akademie; pan Andre Konze, vrchní policejní důstojník, státní policie Severního Porýní-Vestfálska (Německo) a pan Murat Yildiz, školící poradce jednotky pro strategické policejní záležitosti OBSE. Připomínky k návrhu průvodce poskytli i Simon Denison z Úřadu pro reformu trestního soudnictví ve Spojeném království a James A. Goldston, výkonný ředitel OSJI.

Pokud to bylo možné, byla v poznámkách pod čarou použita zkrácená forma odkazů. V seznamu literatury na konci průvodce je uvedeno úplné znění odkazů, jakož i seznam internetových stránek mezivládních orgánů, jejichž dokumentace je často citována.

1. Co je pro lování?

Tato kapitola určí význam termínu „profilování“ jako obecného pojmu a postupu. Profilování se obecně používá v komerčních souvislostech a my začneme zkoumáním tohoto jevu v každodenních situacích. Jakmile budou vysvětleny jeho základní principy a možná rizika, budeme zkoumat, jak se profilování uplatňuje v kontextu prosazování práva.

1.1 Pro lování v obecných souvislostech

Na velice obecné úrovni profilování znamená kategorizaci jednotlivců podle jejich charakteristik, ať „neměnných“ (jako je pohlaví, věk, etnický původ, výška) či „proměnných“ (jako jsou zvyky, preference a ostatní prvky chování). Jednotlivce tímto způsobem často kategorizují pojišťovny, aby vyměřily platby pojistného podle rizik (např. u kuřáků může s větší pravděpodobností docházet ke zdravotním komplikacím, a proto jim může být účtováno vyšší pojistné na zdravotní pojištění), a marketingové společnosti, aby určily, které výrobky mají propagovat (např. věrnostní karty v supermarketech mohou ukazovat nákupní vzorce určité osoby, která pak dostává podrobné informace o zvláštních nabídkách týkajících se výrobků, které často kupuje).

Metoda vytváření těchto druhů profilů se podobá technice známé jako „behaviorální analýza“, při níž jsou určovány spojitosti mezi vzorci chování (např. nákupy piva) a určitými charakteristikami (např. muž, věk 18 až 35 let). Profilování tohoto druhu probíhá ve třech krocích:

- a. Za prvé jsou shromažďovány anonymní údaje a informace, které se ukládají v „datových skladech“ (obvykle se jedná o digitální úložné zařízení, jako je pevný disk). Například to může být jednoduchý seznam odpovědí na dotazníky týkající se vzorců nakupování oděvů.
- b. Za druhé se provede propojení nebo korelace příslušných proměnných a vytvoří se nové kategorie informací. Tento postup je znám jako „automatizované vyhledávání údajů“ a obvykle se provádí pomocí počítačového softwaru. Spíše než jako na jednotlivé dotazníky lze na informace pohlížet jako na souhrn či skupinu údajů s cílem určit, například,

jaký podíl mužů a žen a lidí v určitých věkových kategoriích nakupuje konkrétní značky a druhy oděvů.

- c. Za třetí, tyto informace jsou pak interpretovány s cílem dojít k předpokladu ohledně způsobu chování lidí. Tento proces je znám jako „dedukce“, protože vzorec chování je dedukován ze zjištěných charakteristik. Někdy se tento poslední krok samotný označuje jako „profilování“. Z údajů může například vyplývat, že vysoký podíl osob, které nosí stejnou značku a styl oděvů, tvoří ženy ve věku 16 až 19 let. Z toho vyrozumíme, že standardní profil osoby, která nosí danou značku a styl, je žena ve věku 16 až 19 let.

*** Profilování umožňuje „kategorizovat“ jednotlivce na základě určitých zjistitelných charakteristik s cílem dedukovat charakteristiky jiné, které zjistit nelze⁽³⁾.**

Samotné shromažďování údajů za účelem vytváření profilů vyvolalo určité otázky týkající se práva na ochranu osobních údajů jednotlivce, zejména v případech, kdy se profilování používá jako základ pro důležitá rozhodnutí, například zda poskytnout bankovní půjčku. Může vznikat řada problémů, z nichž dvě nejdůležitější oblasti jsou následující:

- a. Za prvé může docházet k chybám při vytváření konkrétních „kategorií“. Například software pro automatizované vyhledávání údajů může chybně poukázat na **nesprávnou korelaci** mezi sexuální orientací a úvěruschopností a u homosexuálních mužů se tak bude předpokládat větší pravděpodobnost nedodržování splátek úvěru. V důsledku této nesprávné kategorizace mohou pak mít homosexuální muži problémy se získáním bankovní půjčky. Nejen, že se pak homosexuální muž stane obětí nepříznivého zacházení, ale rozhodnutí samo je založeno na nepravdivých informacích, kterých si není vědom. Vrátime-li se k výše uvedenému příkladu odívání, je také možné, že dojde k **nesprávnému výkladu kategorií**. Ačkoli většina osob, které nosí určitou oděvní značku, jsou dívky ve věku 16 až 19 let, nemělo by být toto tvrzení vykládáno v tom smyslu, že se tímto způsobem oblékají všechny dívky ve věku 16 až 19 let. Jinými slovy, jednotlivci často představují výjimku z pravidla. Proto mohou

⁽³⁾ DINANT A KOL. (2009), s. 3.

obecné agregované skupinové profily sloužit k diskriminaci osob, které nejednají v souladu s typickým profilem. Z tohoto důvodu odborníci volají po právu na „nápravu“, tedy po možnosti informace opravit – pokud byla rozhodnutí přijata na základě automatického zohlednění profilu⁽⁴⁾.

- b. Druhý problém je vykreslen a obsažen v následujících příkladech; jmenovitě jde o shromažďování informací považovaných za „citlivé“, jako jsou informace týkající se rasy, etnického původu, sexuální orientace, pohlaví, náboženského přesvědčení, zdravotního postižení či věku. Příslušníkům menšin definovaným těmito charakteristikami je v současné době zajištěna ochrana před diskriminací ze zákona. Jsou-li tyto charakteristiky dále použity jako základ profilování, existuje velké riziko diskriminace osob, které do těchto skupin spadají. Důvodem je skutečnost, že profilování se opírá o tvorbu předpokladů týkajících se způsobu chování lidí na základě konkrétní určitelné charakteristiky. Pokud se tedy například pokusíme profilovat na základě rasy, můžeme dojít k předpokladu, že mnoho osob dané rasy má podobné preference, názory či chování. Protože tento druh profilování lze zneužít, požaduje řada odborníků v oblasti ochrany údajů všeobecný zákaz shromažďování citlivých údajů, jako jsou údaje o rase, etnickém původu či náboženském vyznání. Pokud tyto informace zásadně nebudou v datových skladech uchovávány, odstraní se tím riziko tvorby profilů diskriminační povahy⁽⁵⁾.

*** Profilování může podnikům umožnit lépe přizpůsobovat jejich služby a cílit výrobky s využitím charakteristik zákazníků, které vypovídají o jejich preferencích a chování.**

Samo o sobě může být profilování cenným nástrojem, existuje zde však riziko, že při spojování určitých charakteristik s určitými preferencemi či druhy chování dojde k chybám.

Existuje i riziko, že profily vybudované na základě charakteristik, jako je rasa, etnický původ či náboženské vyznání, mohou vytvářet škodlivé a nepřesné stereotypy a vést k diskriminaci.

⁽⁴⁾ DINANT A KOL. (2009), s. 32.

⁽⁵⁾ DINANT A KOL. (2009), s. 33.

Následující oddíl se zabývá způsobem, jakým profilování využívají donucovací orgány.

1.2 Profilování v kontextu vymáhání práva

Tento průvodce se omezuje na úvahy o profilování v kontextu obecné činnosti policie, včetně výkonu pravomocí v rámci boje proti terorismu. Nedotýká se tedy profilování v oblastech přistěhovalectví, azylu či cel, kde může mít národnost (a tudíž i rasa, etnický původ či náboženské vyznání) různý význam pro rozhodování. K profilování může docházet kdykoli, kdy se úřední činitel nachází v postavení, v němž může vykonávat pravomoc, protože rozhodnutí o tom, na které konkrétní jednotlivce se tato pravomoc zaměří, mohou ovlivnit aspekty rasy, etnického původu či náboženského vyznání. Tyto pravomoci mohou zahrnovat:

- kontroly totožnosti,
- zastavování a prohlídky chodců a vozidel,
- hromadné zastavování a prohlídky,
- rozhánění shromážděných skupin,
- vydávání výstrah, zatýkání či zadržení,
- razie,
- dohledové operace,
- automatizované shromažďování údajů,
- politiky proti radikalizaci.

Tento průvodce se zaměří na využití profilování při výkonu pravomocí zastavení a prohlídky.

1.2.1 Profilování v rámci vymáhání práva

V kontextu vymáhání práva může být profilování samo o sobě legitimní vyšetřovací technikou⁽⁶⁾. Profilování lze využít pro řešení již spáchaných trestných činů nebo k prevenci páchaní trestných činů v budoucnosti. Tato technika se označuje jako profilování pachatelů trestné činnosti.

⁽⁶⁾ M. Scheinin definuje profilování jako „systematické spojování souborů fyzických, behaviorálních či psychologických charakteristik se specifickými trestnými činy a jejich použití jako základu pro rozhodování v oblasti vymáhání práva“. Viz SCHEININ (2007), bod 33.

- * Profilování pachatelů trestné činnosti znamená využití abstraktních ukazatelů týkajících se fyzických rysů, vzhledu či chování (jako je etnický původ, způsob odívání, často navštěvovaná místa), které tvoří základ určitého kroku při vymáhání práva (jako je zastavení a prohlídka, zatčení a odepření přístupu do určitých oblastí).

Profily založené na konkrétních operativních informacích

Profilování je samozřejmě především legitimním nástrojem pro zadržení podezřelých pachatelů po spáchání trestného činu. Využití profilu vypočítávajícího charakteristiky konkrétních podezřelých osob jako nástroje, který napomáhá zadržení těchto osob, se typicky považuje za přístup k činnosti policie založený na „zdravém rozumu“. Jeho základem jsou důkazy shromážděné v souvislosti s konkrétní událostí či řetězcem událostí. Tento druh „profilu“ lze konkrétněji označit za „popis podezřelého“. Čím konkrétnější nebo podrobnější profil je, tím menší je pravděpodobnost, že bude ve značné míře vycházet z obecných kategorizací rasy, etnického původu nebo náboženského vyznání, a tím menší je pravděpodobnost, že daný profil bude diskriminační (viz oddíl 2.4).

Profily nezaložené na konkrétních operativních informacích

Profilování může být legitimním a užitečným nástrojem i při identifikaci osob, které se mohou trestné činnosti dopouštět „skrytě“ (například ukrýváním zakázaných předmětů) nebo by se trestného činu pravděpodobně mohli dopustit v budoucnosti (například osoby směřující k loupeži). Toto profilování je založeno na odborných předpokladech odvozených ze zkušeností a odborné přípravy, **se zaměřením na chování** a nikoli na rasové, etnické či náboženské charakteristiky. Policisté například mohou pracovat s profily, které jim příkazují hledat osoby, které opakovaně navštěvují konkrétní místa, které se setkají a před rozloučením si vymění příruční zavazadla, které se chovají nevypočitatelně či nervózně nebo které opakovaně provádějí velké nákupy výhradně za hotovost. U profilů, které jsou odvozeny zejména z druhů chování, existuje menší pravděpodobnost, že budou vyhodnoceny jako profily diskriminující na základě rasy, etnického původu či náboženského vyznání (viz oddíl 2.4).

Jak bude vysvětleno v kapitolách 2 a 3, profilování se může stát problematické, pokud neexistují žádné konkrétní operativní informace, které by pomohly určit podezřelé osoby, a pokud profily spíše než z chování vycházejí z obecných charakteristik, jako je rasa, etnický původ či náboženské vyznání. Jestliže policie rutinně spojuje menšiny z určitého rasového, etnického či náboženského prostředí s trestnou činností, může se profilování stát diskriminační. Důvodem je skutečnost, že rozhodnutí o provedení policejního zásahu je určováno rasou, etnickým původem či náboženským vyznáním určité osoby namísto jiných významnějších faktorů souvisejících s chováním. Použití profilování způsobem, který je rasově diskriminační, je nejen nezákonné, ale je kritizováno i jako neúčinný prostředek boje s trestnou činností (jak bude vysvětleno v následujících kapitolách).

K profilování může docházet na organizační a/nebo operativní úrovni. Zjistit nezákonné diskriminační profilování na organizační úrovni je poměrně snadné. Dochází k němu například v případech, že jsou na vysoké úrovni vydávány výslovné písemné či ústní příkazy (ze strany vlády či velících důstojníků), které policistům nařizují zaměřit kroky v rámci vymáhání práva na konkrétní skupiny.

Na operativní úrovni může k profilování docházet méně patrným způsobem, při němž mohou jednotliví policisté používat stereotypy nebo zevšeobecňování na základě rasy, etnického původu či náboženského vyznání. Toto jednání může být vědomě motivováno osobními předsudky nebo se může stát, že policisté si nejsou vědomi míry, v níž zevšeobecňování a stereotypy uplatňují⁽⁷⁾.

1.2.2 Profilování prostřednictvím „automatizovaného vyhledávání údajů“

Tento průvodce se zaměří na etnické profilování v rámci výkonu pravomocí policie zastavovat osoby a provádět jejich prohlídky. Pro úplnost však prostřednictvím níže uvedené případové studie stručně doloží, jak mohou donucovací orgány využívat „automatizované vyhledávání údajů“ a „datové sklady“ podobně jako subjekty výzkumu trhu nebo pojišťovny.

(7) „Stejně jako v případě jiných systémových postupů i rasové profilování může být vědomé i nevědomé, záměrné i nezáměrné. Rasové profilování ze strany policistů může být nevědomé. *Koruna proti Campbellovi*, Soudní dvůr v Quebecu (trestní kolegium), rozsudek ze dne 27. ledna 2005, bod 34.

Po útocích z 11. září 2001 provedla německá policie počítačové pátrání, jehož cílem bylo nalézt tzv. „spící teroristy“, tedy osoby, které absolvovaly školení v rámci přípravy na útok v budoucnosti, ale prozatím byly nadále začleněny do společnosti a zdržovaly se jakýchkoli činností, které by mohly vzbudit podezření. Za tímto účelem německé orgány sestavily profil, který vyhledával: muže ve věku 18 až 40 let, kteří byli aktuálně nebo dříve studenty a kteří se narodili do muslimské rodiny nebo pocházeli ze země uvedené na konkrétním seznamu 26 států. Vyhledávání bylo provedeno v letech 2001 až 2003 a vytřídilo téměř 32 000 osob, které vyhověly všem kritériím. Při tomto procesu byly v databázi uloženy osobní údaje 200 000 až 300 000 osob. Počítačové vyhledávání podle profilu však nevedlo ani k jedinému zatčení.

V roce 2006 německý Spolkový ústavní soud rozhodl, že toto vyhledávání na základě profilu bylo nezákonné. Bylo konstatováno, že vyhledávání porušilo právo jednotlivce na rozhodování o vlastních osobních údajích (§ 2 odst. 1 základního zákona) spolu s § 1 odst. 1 základního zákona o ochraně lidské důstojnosti. Soud došel k závěru, že automatizované vyhledávání údajů může být v zásadě legitimním nástrojem ochrany národní bezpečnosti, ale že takový závažný zásah do lidských práv (který rovněž zvláště stigmatizoval zahraniční muslimy) by byl odůvodnitelný pouze v případech, že by existovalo bezprostřední a konkrétní nebezpečí. V tomto případě byl nebezpečím hypotetický budoucí útok. Ačkoli soud nezkoumal, zda provedené profilování samo porušilo zákaz diskriminace, rozhodnutí ukazuje, že automatizované vyhledávání údajů samo o sobě může být v rozporu s předpisy týkajícími se ochrany soukromí a lidských práv.

2. Diskriminace etnické profilování

Termín „etnické profilování“ široce používají sdělovací prostředky, zastánci občanských svobod, právní odborníci a politici. Tento termín však nemá přesný význam a je užíván různými způsoby. Používání termínu „etnické profilování“ k popisu nezákonného profilování může být zavádějící, protože je možné, aby byly rasa, etnický původ či náboženské vyznání použity jako součást profilu, aniž by došlo k porušení právních předpisů. Tato kapitola vysvětluje, kdy bude profilování zahrnující činitele rasy, etnického původu a náboženského vyznání nezákonné. K popisu takové situace bude používat termín „diskriminační etnické profilování“.

* Diskriminační etnické profilování znamená:

- zacházení s určitou osobou méně příznivým způsobem, než jakým by se zacházelo s jinými osobami ve srovnatelné situaci (jinými slovy „diskriminaci“), například při výkonu pravomocí policie, jako je zastavení a prohlídka,
- je-li toto rozhodnutí o výkonu pravomocí policie založeno pouze nebo zejména na rase, etnickém původu či náboženském vyznání dané osoby.

Následuje postupné vysvětlení toho, co představuje diskriminaci. Tato koncepce pak bude uplatněna na profilování.

2.1 Co znamená pojem „diskriminace“?

Diskriminace v kontextu profilování je obvykle diskriminace „přímá“, kterou je snadné určit, protože spočívá v **rozdílném zacházení**, které je založeno na **nelegitimních důvodech**. Slovy směrnice o rasové rovnosti⁽⁸⁾, jednoho z hlavních legislativních nástrojů upravujících tuto problematiku, se diskriminací „rozumí případ, kdy je s jednou osobou zacházeno z důvodu rasy nebo etnického původu méně příznivým způsobem, než je, bylo nebo by bylo s jinou osobou ve srovnatelné situaci“. Typickým příkladem takové diskriminace by bylo zastavení příslušníka etnické menšiny pro podezření ze

⁽⁸⁾ Článek 2 směrnice Rady 2000/43/ES ze dne 29. června 2000, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ [2000], Úř. věst. L180/22.

spáchání trestného činu *výhradně či hlavně* z toho důvodu, že je příslušníkem dané etnické menšiny.

Diskriminace může být i „nepřímá“. Tomuto tématu se bude více věnovat oddíl 2.5.

2.1.1 Rozdílné zacházení

Rozdílné zacházení samo o sobě není nutně nepřijatelné. Jako lidské bytosti máme preference a na základě těchto preferencí činíme volby, ať ve spojitosti s hlubokým přesvědčením nebo jen na základě chvilkových hnutí. Rozdílů činíme každodenně ve svých rozhodnutích o tom, jak nebo s kým se budeme stýkat, stejně jako o základnějších prvcích života, jako je volba potravin, oděvů nebo místa a způsobu nakupování. Naše motivace mohou být dokonce odvozeny od předsudků považovaných za společensky škodlivé, jako je sexismus či rasismus.

Právo se nesnaží do našich voleb zasahovat, jestliže jsou svou povahou plně osobní. Například rozhodnutí ženy neabsolvovat autoškolu u muže, protože muže považuje za agresivní a nepříjemné, lze hodnotit jako sexistické, ale ze zákona není trestné za předpokladu, že je takové rozhodnutí omezeno na soukromou sféru života této ženy. Jiná situace by však nastala v případě, že by žena, učitelka v autoškolě, odmítla ze stejných důvodů všechny studenty mužského pohlaví, takové jednání by mohlo být hodnoceno jako diskriminační chování ovlivňující veřejnou sféru.

2.1.2 Nelegitimní důvody

Rozdílným zacházením se rozumí zacházení s určitou osobou rozdílným (méně příznivým) způsobem než s jinými, jestliže jsou všechny dané osoby v relativně podobné či srovnatelné situaci. Takové zacházení nebude přípustné, jestliže k němu dochází ve „veřejném“ kontextu a na základě „zakázaných“ důvodů. Výčet příkladů takových důvodů výslovně uvádí jednotlivé antidiskriminační směrnice a k těmto důvodům patří: rasa nebo etnický původ, věk, zdravotní postižení, sexuální orientace, pohlaví a náboženské vyznání. Tento průvodce se zaměří na důvody spojené s „etnickým“ profilováním – tedy na rasu, etnický původ či náboženské vyznání.

Tedy například, jestliže policie zachází s určitou osobou rozdílným způsobem než s ostatními osobami v podobné situaci a *jediným* nebo *hlavním* důvodem toho zacházení je etnický původ nebo náboženské vyznání daných osob, bude to představovat nezákonnou diskriminaci. V právní oblasti i v praxi je však mimořádně obtížné určit, zda bylo dané rozhodnutí učiněno *jedině* na základě etnického původu a náboženského vyznání, aniž by byl důvod porovnán s ostatními případně významnými aspekty rozhodování. Následující oddíl bude uvedenou problematiku zkoumat a pokusí se touto otázkou zabývat v celé její složitosti.

2.2 Jak se diskriminace týká etnického profilování?

Existuje zavedená zásada mezinárodního práva, podle níž **přímá diskriminace na základě rasy, etnického původu či náboženského vyznání nemůže být nikdy odůvodněná nebo zákonná**. Tento zákaz přímé diskriminace je natolik zásadní, že podle mezinárodního práva není diskriminace dovolena ani v době výjimečného stavu státu⁽⁹⁾. To zahrnuje i dobu závažných bezpečnostních hrozeb.

V době vydání tohoto průvodce se zdá, že žádný soud na evropské úrovni dosud neměl příležitost vydat rozsudek **specificky** se týkající pojmu etnického profilování v kontextu vymáhání práva. V posledních letech se však objevilo několik soudních věcí na vnitrostátní a mezinárodní úrovni, které se týkaly osob podrobených kontrole ze strany policie nebo imigračních úředníků. Tyto soudní věci stanovily konkrétní pravidla, která jsou pro postup profilování významná a která budou dokreslovat níže uvedenou diskusi.

Případem z roku 2009, v níž Výbor OSN pro lidská práva konstatoval nezákonnou diskriminaci na základě rasového profilování – ačkoli se tento termín v rozhodnutí výslovně neobjevuje – je věc *Rosalind Williams Lecraft proti Španělsku*. Rozhodnutí je mimořádně významné, protože se jedná o první rozhodnutí orgánu na úrovni OSN proti rasově a etnický motivovaným policejním kontrolám totožnosti. V tomto případě byla stěžovatelka na nástupišti železniční stanice ve Španělsku zastavena policistou a požádána o předložení dokladů totožnosti. Stěžovatelka se policisty otázala, proč byla na nástupišti jedinou zastavenou osobou,

⁽⁹⁾ Ustanovení čl. 4 odst. 1 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech (ICCPR). Viz: VÝBOR OSN PRO LIDSKÁ PRÁVA (2001) bod 8; SCHEININ (2007), bod 41.

a dostala tuto odpověď: „Protože jste černá.“ Výbor pro lidská práva měl za to, že ačkoli je obecně legitimní provádět kontroly totožnosti v zájmu veřejné bezpečnosti, prevence trestné činnosti a monitorování nezákonného přistěhovalectví, „pokud orgány tyto kontroly provádějí, neměly by být fyzické nebo etnické charakteristiky osob, na něž jsou kontroly zaměřeny, posuzovány jako prvky naznačující možný nelegální pobyt v zemi. Stejně tak by kontroly totožnosti neměly být prováděny tak, že by se zaměřovaly pouze na osoby s určitými fyzickými rysy nebo etnickým původem. To by nejen nepříznivě ovlivnilo důstojnost dotčených osob, ale přispělo by to i k šíření xenofobních postojů mezi veřejností; bylo by to rovněž neslučitelné s efektivní politikou boje proti rasové diskriminaci“⁽¹⁰⁾.

V kontextu profilování si představme protiteroristickou operaci:

V evropském hlavním městě byla policii dána pravomoc zastavit a prohlédat kteroukoli osobu, o níž se policie domnívá, že by se mohla podílet na terorismu. Neexistují žádné konkrétní operativní informace o osobách zapojených do případných útoků kromě toho, že se předpokládá, že hrozba vychází od skupiny spojené s Al-Káidou. Policisté zastavují mladé muže „islámského“ nebo „asijského“⁽¹¹⁾ vzhledu daleko častěji než osoby z jiných etnických skupin, protože to vyhovuje profilu teroristy, který jim poskytli jejich velitelé.

Na základě pravidel stanovených mezinárodním právem a různými soudními věcmi můžeme ohledně výše uvedeného scénáře konstatovat následující: jestliže policisté zastavují jednotlivce a jejich volba je založena jediné nebo hlavně na rase, etnickém původu či náboženském vyznání dané osoby, znamená toto jednání přímou diskriminaci a je nezákonné. „Hlavním důvodem“ je myšleno to, že daný policista by konkrétní osobu nezastavil, kdyby nebylo její rasy, etnického původu nebo náboženského vyznání. Ačkoli je přijatelné, aby rasa, etnický původ nebo náboženské vyznání byly **jedním** z faktorů, které daný policista bere v úvahu, **nesmí se jednat o jediný nebo hlavní důvod** zastavení (viz zejména kapitola 2).

*** Zastavení a prohlídka jednotlivce v případě, že jediným či hlavním důvodem tohoto jednání je rasa, etnický původ**

⁽¹⁰⁾ *Rosalind Williams Lecraft proti Španělsku*, sdělení č. 1493/2006, 30. července 2009, bod 7.2. Pohled ESLP viz *Timišev proti Rusku*, stížnost č. 55762/00, 13. prosince 2005, viz níže.

⁽¹¹⁾ „Asijský“ zde znamená osoby indického, pákistánského či bangladéšského původu.

nebo náboženské vyznání této osoby, se rovnají přímé diskriminaci a jsou nezákonné⁽¹²⁾.

2.3 Pro je diskriminací etnické profilování nezákonné?

Etnické profilování je nezákonné, protože může přispívat ke zhoršování vztahů mezi jednotlivými skupinami ve společnosti a protože uráží lidskou důstojnost. Poškozuje společnost, protože může vyvolávat napětí a nedůvěru mezi různými komunitami, a poškozuje lidskou důstojnost, protože opomíjí skutečnost, že každý z nás je jedinečnou osobností. Právo požaduje, aby bylo s každou osobou zacházeno jako s konkrétním jednotlivcem. Jakkoli může být pravda, že islámští extremističtí teroristé spojovaní s dotčenou hrozbou jsou obvykle muslimové a jsou asijského vzhledu, nemůže to vést k předpokladu, že všichni, kdo jsou muslimové nebo jsou asijského vzhledu, jsou teroristé⁽¹³⁾. Jak uvedl lord Hope (právní lord v Horní sněmovně Spojeného království při vydání svého rozhodnutí ve věci Gillan):

„Důvodem, proč je nezákonné, aby státní orgán diskriminoval z rasových důvodů, je prostě skutečnost, že dojmy z chování některých jednotlivců z určité rasové skupiny nemusí být pravdivé o skupině jako celku.“⁽¹⁴⁾

⁽¹²⁾ Toto zásadní tvrzení není přímou citací z judikatury. Je spíše odvozeno z odůvodnění hlavních rozhodnutí o této problematice. Viz například ESLP, *Timišev proti Rusku*, bod 58; „soud se domnívá, že žádný rozdíl v zacházení, který je založen výhradně nebo v rozhodné míře na etnickém původu osoby, nemůže být v současné demokratické společnosti budované na zásadách pluralismu a respektování odlišných kultur objektivně odůvodněn“. Analogicky viz ESLP, *Abdulaziz, Cabales a Balkandali proti Spojenému království*, stížnost č. 9214/80, 28. května 1985, bod 78. K této problematice viz též: Výbor OSN pro lidská práva, *Rosalind Williams LeCraft proti Španělsku*, sdělení č. 1493/2006, 30. července 2009, bod 7.2; CERD (2002) Závěrečná zjištění, bod 9; CERD (2005), bod 20. Viz také: lord Hope v UKHL *Koruna (k žalobě Gillan a ostatní) proti komisaři Metropolitní policie a ostatním* [2006] UKHL 12, bod 44; Baronka Haleová v UKHL *Koruna proti imigračnímu úřadu na pražském letišti a ostatním, ex parte Evropské středisko pro práva Romů a ostatní*. [2004] UKHL 55, bod 73.

⁽¹³⁾ Lord Hope ve vysvětlení svého stanoviska ve věci *Gillan* odkazuje na prohlášení baronky Haleové ohledně politiky imigračních úředníků chovat se k romským cestujícím s větší mírou podezření (z hlediska toho, zda hodlají po příjezdu do Spojeného království požádat o azyl) než k ostatním cestujícím. Baronka Haleová uvedla, že úředník „může jednat na základě předpokladů o příslušnících ... dotčené rasové skupiny, které jsou často pravdivé a které, pokud by pravdivé byly, by byly řádným důvodem k dotčenému méně příznivému zacházení. Avšak „to, co může být pravda ve vztahu ke skupině, nemusí být pravda o značném počtu jednotlivců v rámci této skupiny.“ UKHL, *Koruna proti imigračnímu úřadu na pražském letišti a ostatním, ex parte Evropské středisko pro práva Romů a ostatní*. [2004] UKHL 55, bod 82. Baronka Haleová cituje J. Hartmanna, věc *Equal Opportunities Commission proti Director of Education* [2001] HKLRD 690, bod 86.

⁽¹⁴⁾ Lord Hope, rozhodnutí ve věci *Koruna (k žalobě Gillan a ostatní) proti komisaři Metropolitní policie a ostatním* [2006] UKHL 12, bod 44. Viz rozsudek Evropského soudu pro lidská práva v této věci: *Gillan a Quinton proti Spojenému království*, ESLP stížnost č. 4158/05, 12. ledna 2010.

Z podobných důvodů lze diskriminační etnické profilování považovat také za kontraproduktivní. Jestliže je proveden zásah na základě nezákonného profilování, může to vést k nárůstu rasového napětí a podnítit u menšin odpor vůči policii a většinovému obyvatelstvu. V tomto ohledu sít nezávislých odborníků EU na základní práva uvedla:

„Následky rozdílného zacházení s osobami v podobném postavení, které je založeno na jejich předpokládané „rase“ nebo jejich etnickém původu, mají [tak]... dalekosáhlé důsledky, protože vedou k rozkolu a odporu, k podpoře stereotypů a k nadměrné kriminalizaci určitých kategorií osob, která pak dále posiluje taková stereotypní spojování trestné činnosti a etnického původu, že rozdílné zacházení na tomto základě by mělo být zásadně považováno za nezákonné za jakýchkoli okolností.“⁽¹⁵⁾ V případech, kdy jsou narušeny i vztahy s veřejností, to může mít i negativní dopad na shromažďování operativních informací a jiné formy spolupráce s menšinovými komunitami. Tomuto tématu se věnuje oddíl 3.3.

2.4 Zachování zákonnosti pro lování

Jak bylo uvedeno v kapitole 1, používání profilu samo o sobě není nezákonné a představuje legitimní nástroj vymáhání práva. Následující oddíl zkoumá, co tato skutečnost znamená pro donucovací orgány, a vysvětluje rozdíl mezi zákonnými a nezákonnými činnostmi či politikami v kontextu etnického profilování.

Aby byl výkon pravomocí zastavit osobu a provést její prohlídku zákonný, musí být založen na profilu, který nevychází pouze z rasy nebo etnického původu či náboženské příslušnosti⁽¹⁶⁾. Neznamená to, že je třeba rasu nebo etnický původ či náboženské vyznání opomenout. Se všemi členy veřejnosti by se však mělo zacházet stejným způsobem, pokud neexistuje konkrétní důvod zacházet s určitou osobou rozdílně. V tomto ohledu Evropský kodex policejní etiky stanoví:

⁽¹⁵⁾ SÍŤ NEZÁVISLÝCH ODBORNÍKŮ EU NA ZÁKLADNÍ PRAVA (2006), bod 54.

⁽¹⁶⁾ To platí i v případech, kdy se pravomocí svěřené policistům zdají velice široké. Například paragrafy 44–47 zákona Spojeného království proti terorismu z r. 2000 umožňují vydat oprávnění zastavit kohokoli při pátrání po určitých předmětech, aniž by bylo nutné přiměřené podezření, že došlo ke spáchání trestného činu. Horní sněmovna Spojeného království však uvedla, že tato pravomoc musí být přesto vykonávána v souladu se zásadou zákazu diskriminace. *Koruna (k žalobě Gillan a ostatní) proti komisaři Metropolitan police a ostatním* [2006] UKHL 12. Viz také rozsudek Evropského soudu pro lidská práva v této věci: *Gillan a Quinton proti Spojenému království*, ESLP, stížnost č. 4158/05, 12. ledna 2010.

„Policie plní své úkoly spravedlivě, vedena zejména zásadami nestrannosti a zákazu diskriminace.“⁽¹⁷⁾

Může se stát, že jedním z důvodů, které vzbudí pozornost policisty, je etnický původ, rasa nebo náboženská příslušnost, k zákroku však policista musí mít ještě nějaký další důvod. To, co „nějaký další důvod“ znamená, bude záviset na požadavcích vnitrostátního práva. Obvyklým východiskem by byl požadavek, aby existovaly „přiměřené důvody“ ke vzniku „podezření“ (např. na základě podezřelého nebo neobvyklého chování v konkrétní situaci)⁽¹⁸⁾. V některých případech existuje méně náročná norma, která může povolovat výkon pravomocí na základě odborné intuice⁽¹⁹⁾.

Samozřejmě není nezbytně nezákonné provést zastavení a prohlídku někoho, kdo je příslušníkem etnické, rasové nebo náboženské menšiny. V některých případech bude etnický původ, rasa nebo náboženské vyznání legitimním činitelem, který budou policisté zvažovat. Představte si například, že dostupné operativní údaje naznačují, že v určité části města dojde k loupeži, kterou provede kriminální organizace z čínského prostředí. Za těchto okolností by mohli policisté oprávněně považovat rasový vzhled za relevantní prvek pro rozhodnutí o tom, zda se určitá osoba stává možným podezřelým⁽²⁰⁾. K tomu, aby policista mohl s touto osobou zacházet jinak než s ostatními členy veřejnosti, právo vyžaduje existenci dalšího důvodu kromě rasy dané osoby. Daný důvod musí být pro tuto osobu specifický⁽²¹⁾. Může jít o to, že osoby jednají podezřele nebo nesou neobvyklý předmět či jsou nějak jinak nápadné⁽²²⁾. Může se stát, že existuje konkrétní popis podezřelého, kterému daná osoba vyhovuje. Zásadní je to, aby etnický původ nebo rasa či náboženské vyznání dané osoby nebyly jediným či hlavním důvodem, proč ji policie zastavila a provedla její prohlídku nebo vůči ní provedla jiný zásah.

⁽¹⁷⁾ VÝBOR MINISTRŮ RADY EVROPY (2001), bod 40.

⁽¹⁸⁾ VÝBOR MINISTRŮ RADY EVROPY (2001), bod 40.

⁽¹⁹⁾ Lord Brown v UKHL *Koruna (k žalobě Gillan a ostatní) proti komisaři Metropolitní policie a ostatním* [2006] UKHL 12, body 78–79.

⁽²⁰⁾ Barona Haleová, UKHL, *Koruna proti imigračnímu úřadu na pražském letišti a ostatním, ex parte Evropské středisko pro práva Romů a ostatní*. [2004] UKHL 55, bod 92. Obdobně lord Scott v UKHL *Koruna (k žalobě Gillan a ostatní) proti komisaři Metropolitní policie a ostatním* [2006] UKHL 12, body 80, 81, 45.

⁽²¹⁾ „Jedna věc je přistoupit na to, že etnický původ osoby je součástí (a někdy vysoce podstatnou součástí) jejího profilu; zcela jiná (a nepochybně nepřijatelná) věc je profilovat někoho výhradně na základě jeho etnického původu. Při rozhodování o tom, zda uplatnit či neuplatnit své pravomoci k zastavení a prohlídce, musí policisté zjevně přihlížet i k jiným faktorům.“ Lord Brown v UKHL *Koruna (k žalobě Gillan a ostatní) proti komisaři Metropolitní policie a ostatním* [2006] UKHL 12, bod 91.

⁽²²⁾ Lord Scott v UKHL *Koruna (k žalobě Gillan a ostatní) proti komisaři Metropolitní policie a ostatním* [2006] UKHL 12, bod 67.

To však neznamená, že by policisté za určitých okolností nesměli zastavovat jen osoby z konkrétní rasové či náboženské skupiny, pokud to není založeno výhradně na rase, etnickém původu nebo náboženském vyznání daných osob. Vezměme si například případ, který se týkal skupiny nelegálních přistěhovalců, kteří byli všichni jiné než „bílé pleti“ a rozhodli se obsadit veřejnou budovu na protest proti tomu, že jim nebylo uděleno povolení k pobytu. Tyto osoby tudíž otevřeně protestovaly proti tomu, že jejich pobyt nebyl vydáním povolení uznán za legální. Policie budovu vyklidila a zastavila pouze ty, kdo protestovali, a všechny tyto osoby byly náhodou jiné než „bílé pleti“. Ačkoli policie zastavila jen osoby jiné než bílé pleti, toto jednání nezbytně neznamenalo, že by se dopustila rasové nebo etnické diskriminace. Je tomu tak proto, že policie měla další důvody k podezření, že se tyto osoby mohly dopustit trestného činu (protože v zemi pobývaly nelegálně). Její důvody k tomuto přesvědčení pramenily z toho, co samy dané osoby připustily. Příčina, proč s nimi bylo zacházeno jinak než s ostatními členy veřejnosti, spočívala v tom, že byly v objektivně odlišné situaci, protože přiznaly, že jejich pobyt je nelegální⁽²³⁾.

Představme si tuto situaci mírně pozměněnou, kdy by žádná z protestujících osob otevřeně nepřiznala, že se dopustila trestného činu. Pokud by policisté při evakuaci budovy zastavovali všechny osoby jiné než bílé pleti pouze z toho důvodu, že nejsou běloši, rovnalo by se toto jednání diskriminaci. Policisté by museli uvést nějaké další důvody pro podezřívání těchto osob, například jejich chování⁽²⁴⁾.

Vezměme si další příklad. Po sérii násilných loupeží v rakouském hlavním městě Vídni, které údajně spáchali dva pachatelé tmavé pleti, bylo donucovacím orgánům nařízeno zastavovat ke kontrolám totožnosti všechny muže černé pleti pohybující se ve skupinách. Po protestech veřejnosti byl příkaz pozměněn tak, že se týkal „Afričanů černé pleti ve věku asi 25 let, s výškou 170 cm, štíhlé postavy, oblečených do ... lehkých lyžařských bund“⁽²⁵⁾. V jednom dni policie

⁽²³⁾ Jednalo se o situaci ve věci *ESLP Cissé proti Francii* (připustnost), stížnost č. 51346/99, 16. ledna 2001.

⁽²⁴⁾ Tento případ je podobný situaci ve věci *Rosalind Williams Lecraft proti Španělsku* projednávané Výborem OSN pro lidská práva, sdělení č. 1493/2006, 30. července 2009, kdy policista zastavil ženu pouze z toho důvodu, že byla černé pleti, a automaticky ji podezřívá z toho, že je nelegální přistěhovalkyně, přestože tento policista neměl žádný jiný důvod se domnívat, že tomu tak je.

⁽²⁵⁾ *SÍT NEZÁVISLÝCH ODBORNÍKŮ EÚ NA ZÁKLADNÍ PŘÁVA* (2006), s. 48.

zastavila a prohledala 136 mužů černé pleti, u nikoho z nich však nebylo zjištěno žádné spojení s uvedenými loupežemi⁽²⁶⁾.

Zastavování osob na základě původního popisu podezřelého by bylo pravděpodobně považováno za příklad přímé diskriminace, zatímco využití druhého profilu pravděpodobně nikoli. Je samozřejmé, že etnický původ podezřelých je pro jejich identifikaci důležitý. Nesmí to však být jediný důvod opatření v rámci vymáhání práva vůči určité osobě. Z posouzení výše uvedených případů vyplývá, že „podezření“, které musí vzniknout, aby mohlo dojít k zásahu policie (ať jde o požadavek „přiměřených důvodů“ nebo určitou méně náročnou normu), by mělo být založeno na chování jednotlivce nebo podobném činiteli, který osobu vyčleňuje, a nemělo by být založeno na charakteristikách, jako je rasa, etnický původ nebo náboženské vyznání.

- * Profilování bude považováno za diskriminační (a tudíž nezákonné), jestliže je vůči fyzickým osobám vykonávána pravomoc policie a jediným nebo hlavním důvodem tohoto výkonu je rasa, etnický původ nebo náboženské vyznání daných osob.

Aby nebylo považováno za diskriminační, mělo by být každé rozhodnutí o výkonu pravomoci policie založeno vedle rasy, etnického původu nebo náboženského vyznání dané osoby i na dalších faktorech, včetně případů, kdy jsou rasa, etnický původ nebo náboženské vyznání pro určitou operaci či politiku relevantní.

Požadování dodatečných činitelů, které určitou osobu vyčlení, zajišťuje, že policisté nebudou uplatňovat postup či politiku automaticky spojující rasu, etnický původ nebo náboženské vyznání s kriminálním chováním.

Tím, že budou „přiměřené důvody“ pro identifikaci podezřelého založeny na faktorech chování, které určitou osobu vyčleňují, se riziko využití diskriminačního etnického profilování snižuje.

⁽²⁶⁾ AMNESTY INTERNATIONAL (2009), s. 35.

2.5 Nepřímá diskriminace v kontextu etnického profilování

Jestliže policisté dostali příkaz nebo se sami na základě vědomých nebo nevědomých předsudků rozhodli zastavit osoby na základě jejich rasy, etnického původu či náboženského vyznání, bude to znamenat přímou diskriminaci. Kritérium používané při rozhodování o rozdílném zacházení s danou osobou (i pokud existuje jen v podobě osobního předsudku), je na první pohled nezákonné. Je však možné diskriminovat i nepřímou. Nepřímá diskriminace⁽²⁷⁾:

- a. znamená použití pravidla, které je na pohled neutrální (např. zastavení každého desátého automobilu v městě X v době od 21:00 do 01:00);
- b. v praxi však má mnohem negativnější dopad na určitou etnickou, rasovou nebo náboženskou skupinu oproti skupinám jiným (např. 60 % obyvatel města X, kteří v dané době jedou automobilem, je afro-karibského původu, ačkoli afro-karibská populace ve městě a okolí nepřekračuje 30 %).

Je však možné, aby byla nepřímá diskriminace shledána legitimní, pokud pro ni existuje odůvodnění. Nepřímou diskriminaci lze odůvodnit v případech, že:

- a. rozdíl v zacházení sleduje legitimní cíl (např. hledání odcizených vozidel);
- b. přijaté opatření je úměrné dosažení daného cíle (např. ve městě X byl zjištěn vysoký počet odcizených vozidel).

⁽²⁷⁾ „Nepřímá diskriminace“ je definována v právních předpisech ES i v judikatuře Soudního dvora Evropské unie a ESLP. Pro posouzení přístupu Soudního dvora Evropské unie je poučným případem věc C 170/84 *Bilka-Kaufhaus GmbH proti Karin Weber von Hartz* [1986] Recueil 1607, kdy soud vymezil pojem nepřímé diskriminace v souvislosti s podnikovou politikou, která vylučovala zaměstnance pracující na částečný úvazek ze zaměstnaneckého penzijního systému podniku a postihovala tak daleko větší počet žen než mužů. Podle testu, který Soudní dvůr Evropské unie vypracoval, lze nepřímou diskriminační opatření odůvodnit tehdy, jestliže odpovídají „skutečné potřebě“ zaměstnavatele a prostředky zvolené k dosažení cíle jsou „přiměřené a nezbytné“, jakož i úměrné. Pohled ESLP na nepřímou diskriminaci na druhé straně dokládá věc *ESLP D.H. proti České republice*, stížnost č. 57325/00, 13. listopadu 2007. Tato věc se týkala nepřímé diskriminace romských dětí, které byly v neúměrných počtech umísťovány do zvláštních škol určených pro děti s problémy s učením, což znamenalo porušení článku 14 EÚLP. Pokud jde o legislativní definice, jsou významné zejména směrnice o rasové rovnosti 2000/43/ES, směrnice o rovnosti v zaměstnání 2000/78/ES a směrnice o rovnosti mužů a žen (přepřevzaté znění) 2006/54/ES. Konkrétně směrnice o rasové rovnosti v článku 2 definuje tento pojem takto: „nepřímou diskriminací [se] rozumí případ, kdy by v důsledku navenek neutrálního předpisu, kritéria nebo zvyklosti byla znevýhodněna osoba určité rasy nebo etnického původu v porovnání s jinými osobami, ledaže uvedený předpis, kritérium nebo zvyklost je objektivně odůvodněn legitimním cílem a ledaže prostředky k dosažení tohoto cíle jsou přiměřené a nezbytné“.

Ačkoli soudy akceptovaly, že k nepřímé diskriminaci může docházet, pro jednotlivce je obtížné prokázat případ nepřímé diskriminace nebo to, že použité odůvodnění je nesprávné či neúměrné. Důvodem je skutečnost, že k prokázání toho, že se skupinou se zachází méně příznivě než s jinými skupinami nebo že opatření není úměrné dosažení cíle, je nutné opírat se o statistické údaje⁽²⁸⁾. Ve výše uvedeném příkladu by v ideálním případě bylo nutno zvážit celou řadu činitelů, aby byl určen vzájemný vztah „skutkové podstaty“ a diskriminačních praktik, například: a) populace obyvatel města a okolí (protože lidé večer jezdí do města za zábavou) podle etnického původu; b) populace řidičů automobilů podle etnického původu; c) populace řidičů automobilů v určitých oblastech města a v určitých časech podle etnického původu; d) počet zatčení/trestních stíhání v důsledku kontrol („míra úspěšnosti zásahu“) v poměru k počtu kontrol na určitých místech v určitých časech podle etnického původu a populace, kterou bylo možno zastavit.

Pomocí podrobných údajů lze prokázat, že intenzivní policejní kontroly ve městě X mají neúměrně negativní dopad na konkrétní skupiny, a to s malou „úspěšností“ (tzn. bylo odhaleno jen velmi málo trestných činů). Proto by jiná strategie policejní činnosti (která nezachycuje převážně jednu rasovou skupinu) byla pro řešení trestné činnosti úměrnější a vhodnější. Ve většině zemí však tento druh údajů není k dispozici: při shromažďování statistických údajů jsou jen vzácně zahrnuty rasové, etnické či náboženské kategorie. Důvodem je skutečnost, že mnoho vnitrostátních orgánů nesprávně vykládá pravidla pro ochranu údajů ve věci shromažďování „citlivých“ dat tak, aby vylučovala shromažďování agregovaných statistických údajů, které mohou určit diskriminační postupy nevedoucí pro policii k efektivním výsledkům⁽²⁹⁾.

⁽²⁸⁾ Viz například *ESLP, D.H. a ostatní proti České republice*, stížnost č. 57325/00, 13. listopadu 2007, body 192–193. Dalším významným rozsudkem ESLP, který upozorňuje na důležitost statistických údajů pro určení diskriminačních praktik, je rozsudek ESLP ve věci *Opuz proti Turecku*, stížnost č. 33401/02, 9. června 2009, body 192–202. Viz také *ESLP Oršuš a ostatní proti Chorvatsku*, stížnost č. 15766/03, 17. července 2008. Podobně Soudní dvůr Evropské unie rozsáhle využíval statistických údajů pro určení rozdílu v zacházení mezi dvěma skupinami v podobných situacích (primárně v kontextu diskriminace na základě pohlaví v oblasti zaměstnání) ve věcech C-167/97 *Seymour-Smith a Perez* [1999] Recueil I-623; C-256/01 *Allonby proti Accrington & Rossendale College a ostatním* [2004] I-873; C- 300/06 *Voß proti Land Berlin* [2007] Sb. rozh. I-10573.

⁽²⁹⁾ Viz stanovisko Evropského inspektora ochrany údajů 2009/C 276/02; usnesení Evropského parlamentu 2010/C 16 E/08, s. 44–49; sdělení Komise o provádění směrnice 2000/43/ES (KOM (2006) 643).

* Etnická statistika

K prokázání tvrzení o nepřímé diskriminaci v kontextu etnického profilování je nezbytné, aby byly k dispozici statistické údaje týkající se použití policejních pravomocí a aby byly členěny podle rasy, etnického původu či náboženského vyznání. Ve většině zemí však takové „etnické“ údaje nejsou k dispozici. Hlavní překážkou shromažďování takových údajů je mezi vnitrostátními institucemi rozšířený výklad, podle něhož by takový druh shromažďování údajů byl neslučitelný s pravidly týkajícími se ochrany soukromí, zvláště s právními předpisy o ochraně údajů. Nehledě na možné zneužití údajů obsahujících tyto citlivé informace právo skutečně umožňuje dosáhnout rovnováhy mezi právem na ochranu osobních údajů a potřebou shromažďovat takové údaje s cílem předcházet diskriminaci ze strany veřejných orgánů, pokud existují dostatečná ochranná opatření⁽³⁰⁾.

Kromě toho výsledky šetření agentury FRA nazvaného EU-MIDIS (viz oddíl 3.1) ukazují, že 65 % z 23 500 dotazovaných osob z prostředí etnických menšin nebo přistěhovalců v členských státech EU bylo ochotno poskytnout anonymní údaje o svém etnickém původu v rámci sčítání lidu, pokud by tyto údaje bylo možné využít k boji s diskriminačními postupy⁽³¹⁾.

⁽³⁰⁾ Viz zejména SIMON (2007).

⁽³¹⁾ Otázka A5a šetření EU-MIDIS byla formulována takto: Byl(a) byste pro anonymní poskytnutí nebo proti anonymnímu poskytnutí informací o své etnické skupině v rámci sčítání lidu, pokud by to mohlo pomoci boji proti diskriminaci v [ZEMĚ]?

3. Problémy, které pro innost policie a komunity p edstavuje diskrimina ní etnické pro lování

Profilování na základě obecných kategorií rasy, etnického původu nebo náboženského vyznání může mít několik nevýhod. Z hlediska vymáhání práva se největší problém týká napětí, které může toto profilování vyvolat ve vztazích s menšinovými komunitami⁽³²⁾. To pak může narušit efektivní metody práce policie, které se opírají o spolupráci veřejnosti, a může to i vést k obecnému odporu v dotčených komunitách. Existují i pochybnosti ohledně skutečné efektivnosti používání obecného profilování při odhalování trestné činnosti, tedy zda profilování skutečně zvyšuje míru úspěšnosti při operacích spočívajících v zastavování a prohlídkách osob (známou jako „míra úspěšnosti zásahu“). Tato kapitola nejprve představí šetření agentury FRA nazvané EU-MIDIS, jehož zjištění budou využita k dokreslení konkrétních problémů, následně bude zkoumán každý jednotlivý problém.

Předem je třeba uvést, že je-li profilování prováděno diskriminačním a nezákonným způsobem, budou donucovací orgány čelit právním krokům. Ty mohou mít podobu vnitřního dohledu zajišťovaného prostřednictvím orgánů policie, k nimž je možné podávat stížnosti, nebo opatření řádného systému civilního a trestního soudnictví či specializovaných orgánů zabývajících se zákazem diskriminace. To může vést k odčerpávání zdrojů i snižování morálky policie a narušovat činnost policie.

3.1 Šet ení EU-MIDIS

Část údajů pro tuto kapitolu je převzata z šetření agentury FRA o menšinách a diskriminaci v Evropské unii, neboli zkráceně šetření EU-MIDIS. Výsledky uváděné v tomto průvodci jsou doprovázeny *zprávou Zaměřeno na údaje z šetření o vymáhání práva*, která uvádí podrobnější zjištění⁽³³⁾.

⁽³²⁾ Viz OBSE (2006).

⁽³³⁾ FRA (2010) „Policejní kontroly a menšiny“, *zpráva Zaměřeno na údaje č. 4*, Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie. Viz též *Zpráva o hlavních výsledcích šetření EU-MIDIS* (prosinec 2009) z EU-MIDIS, která uvádí údaje o policejních kontrolách a o vnímání profilování podle obecných šetřených skupin – například za všechny dotazované subsaharské Afričany nebo všechny Severoafričany.

Kromě několika málo výzkumných studií, které existují na téma zkušeností konkrétních skupin s policejními postupy profilování, je získání údajů dokumentujících rozsah a povahu policejního profilování obtížné. Bez těchto důkazů lze těžko prokázat, zda existují rozdíly v zásadách policie vůči různým skupinám a – pokud by tomu tak bylo – zda mohou být tyto rozdíly výsledkem postupů diskriminačního profilování.

Z 27 členských států EU pouze Spojené království systematicky shromažďuje policejní údaje o kontrolách, které obsahují informace o etnickém původu zastavených osob. Například v období od dubna 2007 do března 2008 shromáždila policie v Anglii a Walesu údaje o 1 205 841 kontrolách osob, které zahrnovaly informace o vlastním definovaném etnickém původu⁽³⁴⁾. Je důležité, že tyto údaje jsou veřejně dostupné, a proto mohou přispět k zajištění konkrétní odpovědnosti policie i k případné reformě, pokud by bylo zjevné, že existují neodůvodnitelné rozdíly v činnosti policie vůči menšinovým skupinám obyvatelstva.

Protože ve většině členských států tento druh údajů chybí, rozhodla se agentura FRA zařadit do šetření EU-MIDIS otázky týkající se zkušeností respondentů s policejními kontrolami a jejich vnímání „etnického profilování“ během kontrol.

Výsledky šetření EU-MIDIS o policejních kontrolách jsou odvozeny ze vzorku 23 500 příslušníků etnických menšin a přistěhovalců ve všech členských státech EU. Tyto výsledky lze porovnat s dílčím vzorkem 5 000 příslušníků většinové populace, kteří byli v deseti členských státech dotazováni na své zkušenosti s policejními kontrolami a kteří žili ve stejných čtvrtích jako dotazovaní příslušníci menšin. Souhrnně výsledky šetření představují první v celé Evropské unii provedený průzkum rozsahu a povahy policejních kontrol, které postihují menšiny, včetně toho, jak příslušníci menšin vnímají diskriminační policejní kontroly.

⁽³⁴⁾ Souhrnný údaj o kontrolách vychází z § 1 zákona o policii a důkazních prostředcích v trestním řízení z r. 1984 a z ostatních právních předpisů, například ustanovení o kontrolách podle § 60 zákona o trestním soudnictví a veřejném pořádku z r. 1994 a ustanovení o kontrolách podle § 44 odst. 1 a 2 zákona proti terorismu z r. 2000. Údaje o „vlastním definovaném“ etnickém původu osob, které byly zastaveny a podrobeny prohlídce (na rozdíl od „policí zjištěného“ etnického původu) byly poprvé zařazeny do údajů Spojeného království ve zprávě ministerstva spravedlnosti Spojeného království za období od dubna 2007 do března 2008 (viz Ministry of Justice (2009)).

*** Upozornění:**

Zjištění získaná z šetření EU-MIDIS nelze chápat jako nezvratný důkaz toho, že dochází k diskriminačnímu policejnímu profilování.

Šetření EU-MIDIS naznačuje, kde v níže uvedených oblastech existují rozdíly mezi menšinovými skupinami šetřenými ve 27 členských státech a mezi menšinovou a většinovou populací dotazovanou v deseti členských státech:

Počet zastavených osob: kolik osob vyjádřených jako procento dotazovaných bylo zastaveno v období 12 měsíců?

Četnost kontrol: pokud jde o osoby, které policie v posledních 12 měsících zastavila, jak často se to stávalo?

Povaha kontrol: kde ke kontrole došlo a co policie dělala, měly osoby za to, že se k nim policie chovala zdvořile?

Jedním z vysvětlení pro případné rozdíly ve výsledcích mohou být diskriminační policejní postupy. V tomto ohledu je třeba upozornit, že pouze respondenti příslušející k menšině byli tázáni, zda se domnívají, že s nimi policie zacházela rozdílně na základě jejich etnického nebo přistěhovaleckého původu. Respondenti z většinové i menšinové populace však byli tázáni, zda se k nim policie při jejich poslední zkušenosti s policejní kontrolou chovala zdvořile (více dále v tomto průvodci a ve zprávě *Zaměřeno na údaje* o policejních kontrolách a menšinách).

Co nám výsledky šetření EU-MIDIS říkají o zkušenostech menšinové a většinové populace s policejními kontrolami? Při pohledu na výsledky šetření za deset členských států, v nichž byla dotazována kontrolní skupina respondentů z většinové populace, kteří žili ve stejných čtvrtích jako respondenti příslušející k menšině, lze určit řadu rozdílů v rozsahu, četnosti a povaze zaznamenaných kontrol, například:

- **Počet zastavených osob – viz obrázek 1:**

- Obecně policie zastavila více osob z prostředí menšin v porovnání s většinovou populací.
- V průměru bylo v posledních 12 měsících v 10 členských státech policií zastaveno 28 % osob z menšinové populace oproti 20 % osob z většinové populace.
- V sedmi z deseti členských států byly menšiny zastaveny častěji než většinová populace.

- **Četnost kontrol – obrázek 2:**

- Obecně zažívají příslušníci menšinových skupin, které policie zastavuje, za období 12 měsíců více kontrol než většinová populace.
- Uvážíme-li skupiny osob, které uvedly, že byly policií v posledních 12 měsících zastaveny třikrát či víckrát, jsou v této kategorii zastoupeny pouze menšinové skupiny.

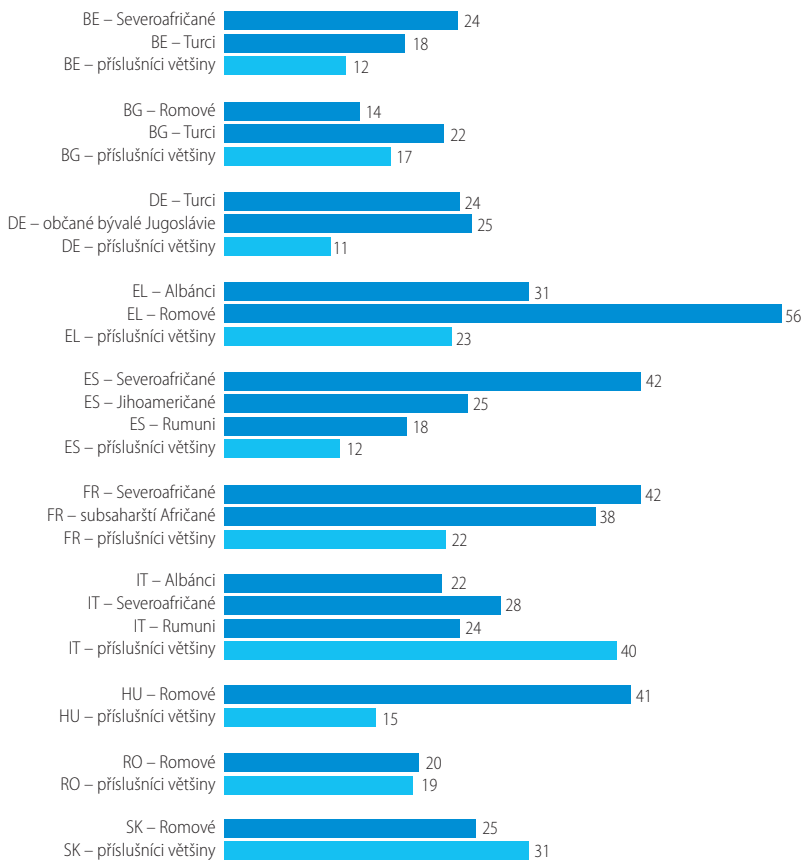
- **Okolnosti a povaha kontrol⁽³⁵⁾:**

- 70 až 98 % dotazovaných respondentů příslušejících k většině bylo při kontrole v soukromém vozidle. Oproti tomu pravděpodobnost, že budou zastaveni v soukromém vozidle, se mezi různými šetřenými menšinami významně liší, přičemž u respondentů příslušejících k menšině existuje vyšší pravděpodobnost, že budou policií zastaveni v hromadné dopravě nebo na ulici, než u respondentů příslušejících k většině; což samo o sobě znamená situaci, v níž je pravděpodobnější, že dojde k profilování, protože lidé jsou viditelnější, nejsou-li ve vozidle.
- Celkově se respondenti z většinové populace obvykle domnívali, že s nimi policie jednala během kontroly zdvořile, zatímco větší počet respondentů z menšinové populace uvedl, že se k nim policie chovala nezdvořile.

⁽³⁵⁾ Viz FRA (2010) „Policejní kontroly a menšiny“, zpráva Zaměřeno na údaje č. 4, Lucemburk: Úřad pro publikace Evropské unie.

Obrázek 1

Zastavení policí v posledních 12 m sících (% všech respondent)⁽³⁶⁾

Zdroj: dotazník šetření EU-MIDIS, otázka F3

⁽³⁶⁾ Označení zemí je následující: BE=Belgie, BG=Bulharsko, DE=Německo, EL=Řecko, ES=Španělsko, FR=Francie, IT=Itálie, HU=Maďarsko, RO=Rumunsko, SK=Slovensko.

Podíváme-li se na obrázek 1, představuje Itálie naprostou výjimku z obecného pravidla, podle něhož jsou osoby z většinové populace policií zastavovány méně často než menšiny; v Itálii totiž šetření naznačuje, že většinovou populaci zastavují více než menšiny. Výsledky šetření však ukazují, že většinová populace je mnohem častěji zastavována v automobilech, což může být odrazem povahy policejních kontrol v Itálii a rovněž to naznačuje, že v porovnání s většinovou populací vlastnilo automobil méně příslušníků menšin dotazovaných v šetření – z toho vyplýval větší počet policejních kontrol, které zahrnovaly silniční kontroly většinové populace.

Výsledky ukazují odlišné vzorce okolností kontroly uvnitř členských států i mezi nimi – tedy zda je osoba v soukromém vozidle, v hromadné dopravě nebo pěší – a vynucují si další studii, jež by osvětlila policejní postupy, které mohou vést k rozdílnému zacházení pro různé části společnosti. Při pohledu na zdánlivé vzorce postupů profilování, které napohled ovlivňují různé skupiny rozdílně, je důležité se otázat – vznikají rozdíly mezi zkušenostmi většinové a menšinové populace s policejními kontrolami náhodně nebo zde existuje určitý základní vzorec, který může být výsledkem diskriminačních policejních postupů?

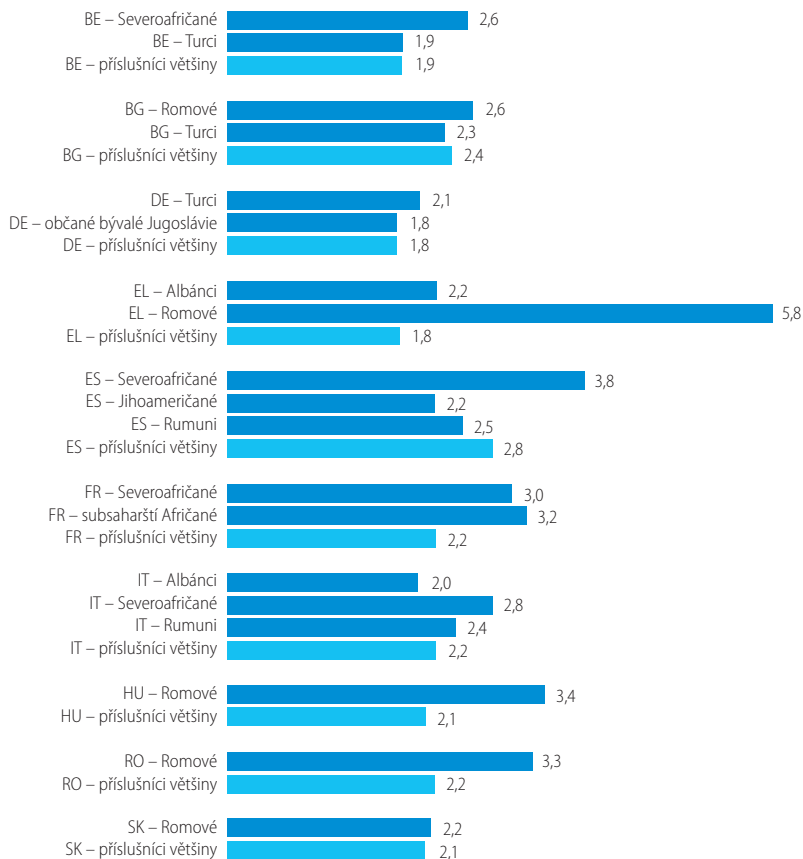
Na základě testování statistických rozdílů mezi výsledky respondentů z většinové a menšinové populace v deseti členských státech⁽³⁷⁾ šetření EU-MIDIS ukazuje, že ve většině případů nejsou tyto rozdíly náhodné. Jinými slovy, **rozdíly mezi zkušenostmi menšinové a většinové populace s policejními kontrolami nevznikají náhodně – existuje zde určitý vzorec, který je třeba vysvětlit dalším výzkumem.**

Při pohledu na obrázek 2, kde můžeme srovnat zjištění pro většinovou a menšinovou populaci v deseti členských státech, je jasné, že na určité menšinové skupiny se policejní kontroly výrazně zaměřují – jinými slovy, tyto skupiny zažívají v období 12 měsíců více kontrol než většinová populace. Například v Řecku romští respondenti, kteří uvedli, že je policie v posledních 12 měsících zastavila, zažili v průměru 5,8 kontrol, zatímco albánští respondenti a příslušníci většinové populace byli zastaveni v průměru 2,2krát, resp. 1,8krát. Mezi menšinovými skupinami šetřenými v deseti členských státech výrazně vystupují jako skupina nejvíce podrobená policejním kontrolám Romové spolu se Severoafričany.

⁽³⁷⁾ Při 95% míře důvěry, Pearsonův chí kvadrát test.

Obrázek 2

Počet případů policejních kontrol v posledních 12 měsících (u osob, které byly zastaveny)⁽³⁸⁾

Zdroj: dotazník šetření EU-MIDIS, otázka F4

⁽³⁸⁾ Označení zemí je následující: BE=Belgie, BG=Bulharsko, DE=Německo, EL=Řecko, ES=Španělsko, FR=Francie, IT=Itálie, HU=Maďarsko, RO=Rumunsko, SK=Slovensko.

3.2 Etnické profilování – je to jen „dobrá práce policie“?

Donucovací orgány často tvrdí, že profilování, které používá obecné rasové nebo etnické kategorie, je prostě jen „dobrá práce policie“ – jinými slovy efektivní policejní činnost. Socioekonomické a demografické charakteristiky, jako je rasa či etnický původ, jsou v činnosti policie běžně používány jako ukazatele vzorců spojených s trestnou činností, přičemž se má za to, že některé druhy trestné činnosti jsou obvyklejší u příslušníků konkrétních menšin. Na základě toho se argumentuje, že strategie vymáhání práva by měly být přizpůsobeny tak, aby se ve vztahu ke konkrétním trestným činům zaměřovaly na konkrétní komunity.

Lze přijmout jako věrohodné, že v určitých společnostech mají etnické skupiny charakteristické profily trestné činnosti, které jsou ovlivněny činiteli, jako je sociální a ekonomický status⁽³⁹⁾. Některé důkazy však naznačují, že míra, v níž jsou jednotlivci zastavováni a podrobováni prohlídkám, nemusí nezbytně odpovídat míře trestné činnosti jednotlivých etnických či rasových skupin⁽⁴⁰⁾.

Testování „efektivity“ policejních kontrol vyžaduje údaje ve dvou oblastech:

- za prvé lze shromažďovat údaje o „**populační disproportionality**“ s cílem určit, jaký mají stávající postupy zastavování a prohlídek osob dopad na různé etnické/rasové skupiny ve vztahu k jejich počtu v celkové populaci a ve vztahu k „dostupné“ populaci, kterou lze zastavit na určitých místech a v určitou dobu,
- za druhé je zapotřebí údajů o efektivní „**míře úspěšnosti zásahu**“ vyplývající z policejní kontroly, což prostě znamená, zda daný policista našel důkaz o porušení zákona.

* Definice „míry úspěšnosti zásahu“ a „populační disproportionality“

„**Míra úspěšnosti zásahu**“ je poměr zastavení a prohlídek, které našly důkaz o porušení zákona a které mohou vést k opatření podle trestního práva – jako je zatčení.

⁽³⁹⁾ MODOOD A KOL (1997); GROSS A LIVINGSTON (2002), s. 1413, 1415; HARCOURT (2004), s. 1329–1330.

⁽⁴⁰⁾ PHILLIPS A BOWLING (2002); DELSOL A SHINER (2006), s. 241–263.

Například: o „úspěšný zásah“ by se jednalo v případě, že příslušník donucovacího orgánu nalezne důkaz o tom, že určitá osoba má v držení nelegální drogy nebo jsou takové drogy převáženy ve vozidle, které daná osoba řídí.

Údaje trestního soudnictví ve většině členských států neumožňují získat přehled o postupu jednotlivých incidentů či věci systémem trestního soudnictví, v současné době tedy nelze určit, zda zatčení povede k trestnímu stíhání a v konečném důsledku pak k odsouzení. „Míra úspěšnosti zásahu“ proto nezvratně nevyovídá o tom, že kontrolovaná osoba porušila zákon.

„**Populační disproporcionalita**“ se týká situace, kdy jsou příslušníci určitých etnických skupin v populaci cílem policejních opatření častěji než jiné skupiny v porovnání s jejich příslušným podílem na celkové populaci dané oblasti. Tento pojem nesmí být zaměňován s právními testy „přiměřenosti“. Jestliže tedy podíl osob, které žijí v určité oblasti a touto oblastí procházejí, činí zhruba 90 % osob bílé pleti a 10 % osob jiné než bílé pleti a 50 % zastavení a prohlídek v dané oblasti je prováděno u osob jiné než bílé pleti, naznačovalo by to, že zastavení a prohlídky jsou u jednoho segmentu populace užívány disproporcčně. Očekávalo by se, že poměr zastavení a prohlídek bude více v souladu s podíly jednotlivých skupin na dostupné populaci.

Výsledky šetření EU-MIDIS ohledně počtu a četnosti policejních kontrol, které zažili příslušníci většinové a menšinové populace v 10 členských státech (viz obrázky 1 a 2), samy o sobě nevyovídají o diskriminačním policejním profilování, protože mohly odrážet vzorce trestné činnosti v určitých čtvrtích a u určitých komunit, které vedou k intenzivnějším policejním operacím. Přesto, podíváme-li se na zjištění tohoto šetření ve věci výsledku poslední policejní kontroly, kterou respondenti zažili (šetření zahrnovalo celou škálu otázek ohledně toho, co policie skutečně dělala), můžeme zjistit, zda kontrola vedla k zatčení – což může naznačovat „míru úspěšnosti zásahu“; například že u kontrolované osoby bylo zjištěno držení nelegálních drog. Souhrnně řečeno – za všech 10 členských států, u nichž můžeme porovnat výsledky

pro většinovou a menšinovou populaci, s výjimkou menšin v Řecku – činily míry zatčení, jež jsou ukazatelem toho, že policie našla důkazy o porušení zákona, méně než 10 % u respondentů z většinové i menšinové populace⁽⁴¹⁾; ve většině případů však byli příslušníci menšin zastavováni častěji než většinová populace (viz obrázek 2).

Zatčení by ve většině případů *mohlo* naznačovat, že došlo ke spáchání trestného činu; pokud však nebyly mimo kontrolu samotnou provedeny žádné další kroky, ukazují výsledky šetření spíše na kulturu intenzivních policejních kontrol, což lze v nejlepším případě chápat jako součást *prevence trestné činnosti*, nelze to však zřejmě považovat za efektivní *zvládnání trestné činnosti*.

V rámci Evropské unie vypracovalo nejpodrobnější údaje o policejních kontrolách a „mírách úspěšnosti zásahu“ Spojené království. Například v období od dubna 2007 do března 2008 se podle § 44 odst. 1 zákona proti terorismu uskutečnilo 699 zatčení na základě 65 217 kontrol, což znamená míru úspěšnosti zásahu ve výši 1 %. Podle § 44 odst. 2 zákona proti terorismu bylo zatčeno 553 osob z 52 061 kontrolovaných, což opět znamená míru úspěšnosti zásahu ve výši 1 %. Vzhledem ke zdrojům, které si tyto policejní operace vyžádaly, by se míra úspěšnosti zásahu ve výši 1 % zdála velice nízká. V porovnání s tím jsou negativní dopady protiteroristické činnosti policie po 11. září na určité komunity vysoké s ohledem na to, že většina osob v kterékoli podezřelé komunitě není s terorismem nijak spojená.

Mimo EU je výzkum profilování nejrozvinutější v USA. Studie z roku 1999 zaměřená na praktiky zastavení a „prošacování“ (prohlídky) uplatňované policií v New Yorku vykazuje zjištění týkající se disproportionality a míry úspěšnosti zásahů. Přezkum 175 000 záznamů ukázal, že ačkoli latinskoamerická populace činí v New Yorku zhruba 22 %, tvořili Latinoameričané přibližně 33 % všech osob, které policie zastavila a prohledala; populace „černochoů“ (Afroameričanů) činí zhruba 24 %, přesto tyto osoby tvořily přibližně 52 % zastavených a prohledaných osob⁽⁴²⁾. Naopak obyvatelé bílé pleti představující ve městě 40 % tvořili pouze asi 10 % všech zastavených a prohledaných osob; údaje však ukázaly míru úspěšnosti zásahu 12,6 % u osob bílé pleti, 11,5 % u Latinoameričanů a 10,5 % u „černochoů“. Souhrnně tyto údaje vedou ke zpochybnění účinnosti postupů profilování, které nejsou efektivněji zacíleny, a rovněž podporují tvrzení o diskriminačním profilování.

⁽⁴¹⁾ Podrobnosti o tom, co se stalo respondentům, které policie zastavila, viz zpráva z šetření EU-MIDIS *Zaměřeno na údaje č. 4* na téma Policejní kontroly a menšiny.

⁽⁴²⁾ SPITZER (1999).

3.2.1 Přesun pozornosti od rasy a etnického původu k chování

Výzkum provedený na drogových kurýrech přinesl určité doklady o tom, že vynětí rasy či etnického původu z obecného kriminálního profilu (spíše než z konkrétního profilu podezřelého) a požadavek, aby se policisté zajímali o specifikovaná etnická kritéria, může pomoci zlepšit účinnost nebo „míru úspěšnosti zásahu“ a současně se vyhnout diskriminačnímu profilování. Ve vzácných případech, kdy bylo etnické profilování ukončeno, byl zaveden výslovně nerasový profil založený na chování a byl měřen jeho dopad, výsledky naznačovaly, že behaviorální profily mohou skutečně zvýšit efektivitu vymáhání práva – více než využívání determinujícího faktoru rasy či etnického původu.

PŘÍPADOVÁ STUDIE 1: SPOJENÉ STÁTY AMERICKÉ

Změněné policejní vzorce vedou k vyšší „míře úspěšnosti zásahu“

V roce 1998 se na „bílých“ a Latinoameričany zaměřilo 43 % prohlídek celních orgánů USA, což daleko převyšuje podíl těchto osob na celkovém počtu cestujících. Zvláště velký počet kontrol v etnicky vysoce invazivních rentgenových a osobních prohlídek byl proveden u Latinoameričanek a bílých podezřelých z toho, že fungují jako „drogové muly“, což vycházelo z předpokladu do velké míry odvozeného z národnosti a etnického původu. Míry úspěšnosti zásahu byly u všech skupin nízké: 5,8 % u „bílých“, 5,9 % u „bílých“ a 1,4 % u Latinoameričanů. Zvláště nízké byly tyto míry u „bílých“ a latinoamerických žen, u nichž vlastně existovala nejnižší pravděpodobnost, že budou na svém těle i uvnitř těla převážet drogy. V roce 1999 celní správa své postupy změnila, odstranila rasu z faktorů, které mají být zvažovány při kontrolách, a zavedla pozorovací techniky zaměřené na chování, například na nervozitu a nesrovnalosti ve vysvětleních cestujících, při nichž využívala více zpravodajských informací a ve vlastní rozhodnutí o zastaveních a prohlídkách vyžadovala pečlivější dohled. Do roku 2000 rasové nerovnosti v celních prohlídkách téměř zmizely. Počet provedených prohlídek klesl o 75 % a míra úspěšnosti zásahu se zvýšila z necelých 5 % na více než 13 % a byla téměř stejná pro všechny etnické skupiny⁽⁴³⁾.

⁽⁴³⁾ Harris (2002), US Customs Service (Celní správa Spojených států amerických, 1998).

Výzkum „měr úspěšnosti zásahu“ a etnického původu je na vyspělé úrovni v USA a provádí se i ve Spojeném království. Je však nutný podrobný empirický výzkum v celé Evropské unii, který by poskytl jednoznačné důkazy o potenciálu pro diskriminační policejní postupy v různých oblastech a prostředích a mezi různými skupinami obyvatelstva.

Behaviorální analýzou se dále zabývá kapitola 4.

3.2.2 Omezení a negativní potenciál profilování

Etnické profilování má určitá neoddělitelná omezení a jakkoli je z krátkodobého hlediska potenciálně považováno za účinný nástroj odhalování trestné činnosti, jsou profily předvídatelné a lze se jim vyhnout. Přílišné spoléhání na stereotypizující profil může dokonce postupem času zvýšit míru trestné činnosti ze dvou důvodů; jednak se mohou skupiny osob zařazované stereotypem k trestné činnosti tímto stereotypem začít řídit – což je proces, který sociologové a kriminologové teoreticky popisují jako „nálepkování“ – a jednak mohou skupiny, jež nejsou s určitou trestnou činností spojovány, tuto trestnou činnost páchat, zatímco pozornost policie zůstává zaměřena na jinou skupinu. V podstatě mohou vzorce trestné činnosti reagovat na vzorce činnosti policie. Proto ačkoli může vymáhání práva dosáhnout mezi menšinami jisté „míry úspěšnosti zásahu“, míra trestné činnosti ve většinové populaci může narůstat právě proto, že na její příslušníky se pozornost nezaměřuje, a tím je jejich dopadení méně pravděpodobné⁽⁴⁴⁾.

3.3 Negativní dopad na jednotlivce, komunity a innost policie

Velmi negativní důsledky diskriminačních policejních postupů na menšinové komunity byly ve Spojeném království dokumentovány a bylo na ně reagováno od počátku 80. let 20. století. Rozhodujícím okamžikem těchto událostí byla intenzivní pozornost policie zahrnující zastavování a prohlídky osob z převážně afro-karibské komunity v Brixtonu v jižním Londýně v roce 1981, která vedla ke střetům mezi policií a příslušníky této komunity; tento

⁽⁴⁴⁾ HARCOURT (2004).

vzorec se v několika dalších týdnech opakoval i v dalších britských městech. Vláda ve věci nepokojů v Brixtonu provedla veřejný průzkum, který vedl lord Scarman, který události popsal jako „výbuch hněvu a odporu mladých lidí černé pleti vůči policii“⁽⁴⁵⁾. Zjištění průzkumu se stala východiskem pro řadu změn činnosti policie zaměřené na menšinové komunity a způsobu používání pravomocí zastavení a prohlídky osob v Anglii a Walesu⁽⁴⁶⁾. Nová doporučení a zlepšení týkající se činnosti policie vůči menšinovým komunitám v Anglii a Walesu však přineslo až další šetření reakcí policie na rasistickou vraždu mladého afro-karibského muže v Londýně v 90. letech 20. století, Stephen Lawrence⁽⁴⁷⁾.

Podobná dynamika jako v Brixtonu v roce 1981 byla součástí i daleko větších nepokojů ve Francii v listopadu 2005, které rovněž rozpoutala náhodná smrt dvou mladíků z menšinové komunity, které údajně pronásledovala policie⁽⁴⁸⁾.

Některé evropské vlády uznaly, že efektivita činností policie spočívajících v prevenci a odhalování trestné činnosti do velké míry závisí na dobrých vztazích s komunitami:

„[Č]innost policie je ve značné míře prováděna v úzkém kontaktu s veřejností a ... účinnost práce policie závisí na podpoře veřejnosti“⁽⁴⁹⁾.

Jestliže jsou pravomoci policie vykonávány na základě obecných profilů zahrnujících rasu, etnický původ nebo náboženské vyznání, mohou se stát kontraproduktivní kvůli svým negativním důsledkům na jednotlivce a komunity, k nimž tito jednotlivci přísluší. Jednotlivci popsali taková setkání jako „hrozivou, ponižující či dokonce traumatickou“ zkušenost⁽⁵⁰⁾. Následující textové rámečky nabízejí několik příkladů dokreslujících škálu reakcí „černých“ nebo „arabských“ respondentů na otázku ohledně toho, jak se po policejní kontrole cítili.

⁽⁴⁵⁾ SCARMAN (1981).

⁽⁴⁶⁾ Diskuse k provádění zákona o policii a důkazních prostředcích v trestním řízení (Police and Criminal Evidence Act 1984; PACE) z r. 1984 viz kapitola 4.

⁽⁴⁷⁾ Viz HOME OFFICE (ministerstvo vnitra Spojeného království, 1999) a HOUSE OF COMMONS HOME AFFAIRS COMMITTEE (Výbor Dolní sněmovny pro záležitosti vnitra, 2009).

⁽⁴⁸⁾ Viz CENTRE D'ANALYSE STRATEGIQUE (2006).

⁽⁴⁹⁾ Výbor ministrů Rady Evropy (2001), preambule.

⁽⁵⁰⁾ Shuford (1999), s. 373.

PŘÍPADOVÁ STUDIE 2: FRANCIE

Jak se po této kontrole cítíte?

„Dost mi to zkazilo náladu.“

„Není žádná spravedlnost; po útoky zastavují ty stejné lidi: černochy a Araby.“

„Je to nespravedlnost a diskriminace; na policiích to bude mít další následky.“

„Zastavili mě kvůli mému vzhledu; nejradši bych jim nafackoval.“

„Je to v pořádku, jen dělají svou práci.“

„Jsou to mizerové.“

„Je to nechutné, zastavují lidi kvůli tomu, jak vypadají.“

„Podle policajtů je pod každou baseballovou epici kriminálník. Chápu, že dělají svou práci, ale většina zločinců nosí oblek. Když jsme měli komunitní policii, dalo se s nimi lépe mluvit.“

„Dělají jen svou práci.“

„Je to prostě a jednoduše rasismus.“

„Je to v pořádku – to je práce policie, zastavovat lidi.“

„Myslím, že mě zastavili, protože nevypadám spokojeně.“ „Tyto kontroly si nevšímám – stává se to pořád.“⁽⁵¹⁾

Následující dvě případové studie odrážejí širší postoje veřejnosti, menšin, osob, které jsou zastaveny a zkontrolovány, a samotných policistů ve čtyřech zemích.

PŘÍPADOVÁ STUDIE 3: SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ

Názory veřejnosti na zastavení a prohlídky

Ve studii provedené pro ministerstvo vnitra Spojeného království byli dotazováni respondenti ze všech etnických skupin a všichni popisovali zkušenost se zastavením a prohlídkou podobnou. Zastavení a prohlídka, jakkoli zřejmě známa, byly považovány za obtížující, nepříjemné a potenciálně zstrašující. Pravidelně zastavované osoby měly pocit viktimizace ze strany policie. Zvláště to platilo pro respondenty černé pleti a Asiaty, kteří měli pocit, že jsou zastavováni více než osoby bílé pleti a že se na nich pozornost zaměřuje výhradně kvůli jejich etnickému původu.

Ačkoli měl postup zastavení a prohlídky obecnou podporu a byla uznávána jeho hodnota, při špatném provedení způsoboval nedůvěru, antagonismus a odpor

⁽⁵¹⁾ Tato studie zaměřená na zastavení a prohlídky byla provedena v několika pařížských stanicích metra. Viz OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE (2009), Profiling Minorities: A study of Stop and Search Practices in Paris (Profilování menšin: studie zastavení a prohlídek v Paříži), s. 36.

p esahující jakékoli jeho p ípadné kladné p ínosy. Respondenti vítali zavedení formulá ŕ pro kontroly a byli p esv d ěni, že písemné informace o kontrole zvýší individuální odpov ědnost. Respondenti rovn ěž uvedli, že velmi d śežitý je zdvo íly postoj policisty i uvedení platného d śvodu pro zastavení a prohlídku⁽⁵²⁾.

P ÍPADOVÁ STUDIE 4: BULHARSKO, MA ĀRSKO A ŠPAN ĀLSKO

Názory policie a veřejnosti na zastavení a prohlídky

V roce 2005 výzkum v Bulharsku, Ma Ārsku a Špan Ālsku využil p ístup na základ ě kvalitativního šet ění, aby zkoumal zkušenosti a postoje k pro śování na základ ě rozhovor ŕ s policisty, cílovými skupinami a romskými menšinami ve všech t ěch zemích, jakož i s p íst ěhovalci ve Špan Ālsku.

I p es velice rozdílné vnitrostátní souvislosti došel výzkum k záv ěru, že policie ve všech t ěch zemích pro śovala Romy a skupiny p íst ěhovalc ŕ. U romských chodc ŕ v Bulharsku a Ma Ārsku a p íst ěhovalc ŕ ve Špan Ālsku bylo pravd ě podobn ější, že budou zastaveni, než u p íslušník ŕ v t šinové populace, a jakmile byli zastaveni, bylo u nich pravd ě podobn ější, že budou mít nep íjemnou zkušenost. V rozhovorech policisté jako podn ět ke svým rozhodnutím, kterou osobu zastavit, ěsto uvád ěli „šestý smysl“ nebo „intuici“ i „p edchozí zkušenosti“, n kdý dodávali další faktory jako nap íklad to, že osoba vypadá „nervózn ě“ nebo „sem nepat ří“ i p sobí „divn ě“. Výzkum zjistil, že a koli se n kdý kontroly hlásí na úst ědí, obecn ě je p ímí nad ězení na místních stanicích nezkoumali a kontroly nebyly ani systematicky evidovány a hodnoceny z hlediska ũ innosti, pln ění operativních cíl ŕ i spravedlivostí⁽⁵³⁾.

Samozřejmě je asi nevyhnutelné, že mnoho lidí bude proti zastavení a výsledku protestovat, i pokud budou provedeny zákonným a legitimním způsobem. Avšak souhrn t ěchto „individuálních zkušeností“ může vyústit v negativní skupinové účinky⁽⁵⁴⁾. To znamená, že v případech, kdy je použit rasový, etnický nebo náboženský profil, se může z vnitřního pohledu u menšinové skupiny

⁽⁵²⁾ Stone a Pettigrew (2000).

⁽⁵³⁾ MILLER A KOL. (2008) a OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE (2007). V Bulharsku byly rozhovory vedeny s 1 202 osobami z reprezentativního vzorku domácností, 534 Romy i se třemi cílovými skupinami a 55 policisty. V Maďarsku bylo dotazováno 1 047 dospělých osob včetně 56 Romů spolu se šesti cílovými skupinami a 20 osobami, které zažily policejní kontroly, a 80 policisty. Ve Španělsku bylo dotazováno 10 cílových skupin a 12 rozhovorů bylo provedeno s osobami, které zažily policejní kontroly, a s 61 policisty.

⁽⁵⁴⁾ SCHEININ (2007), bod 57.

rozvinout negativní vnímání sebe samotné a z vnějšího pohledu může širší komunita začít menšinovou skupinu vnímat negativně, například:

Menšinová skupina se může stát „podezřelou komunitou“⁽⁵⁵⁾, kterou veřejnost spojuje s trestnou činností. To může vést k dalším nepříznivým důsledkům, jako je nárůst rasových předsudků.

Menšinová skupina se může stát terčem přílišného dohledu za použití neúměrně velkého objemu policejních zdrojů, což pak může vést k vyššímu počtu zatčení. Může tak vzniknout soběstačný vztah mezi intenzivní činností policie a vyššími počty zatčení⁽⁵⁶⁾.

Vedle sociálních účinků etnického profilování mají konkrétní dopady i přímé důsledky pro účinnost vymáhání práva. Činnost policie zásadně závisí na spolupráci veřejnosti; pokud je však důvěra v policii narušena, stává se spolupráce méně pravděpodobnou. Donucovací orgány se na veřejnost spoléhají nejen jako na svědky při vyšetřování trestné činnosti, ale i v oblasti prevence a odhalování trestných činů. Bez spolupráce veřejnosti mohou pracovníci donucovacích orgánů jen zřídkakdy identifikovat či zadržet podezřelé či dosáhnout jejich usvědčení. Výzkum ve Spojeném království a Spojených státech amerických ukazuje, že pokud nemají příslušníci veřejnosti z kontaktů s policií dobrý pocit, má to nepříznivý dopad na důvěru a spolupráci veřejnosti s donucovacími orgány. Je to způsobeno tím, že jednotlivci se mohou o své zkušenosti dělit s rodinnými příslušníky, přáteli a kolegy⁽⁵⁷⁾.

Vymáhání práva závisí na spolupráci veřejnosti

Studie ve Spojeném království zjistila, že pouze 15 % evidovaných trestných činů, které byly vyřešeny/objasněny, bylo možné spojit s vlastní činností policie, a že počet trestných činů vyřešených výhradně pomocí forenzních důkazů nedosahuje 5 %⁽⁵⁸⁾

⁽⁵⁵⁾ EVROPSKÉ STŘEDISKO PRO SLEDOVÁNÍ RASISMU A XENOFOBIE (2006), s. 54.

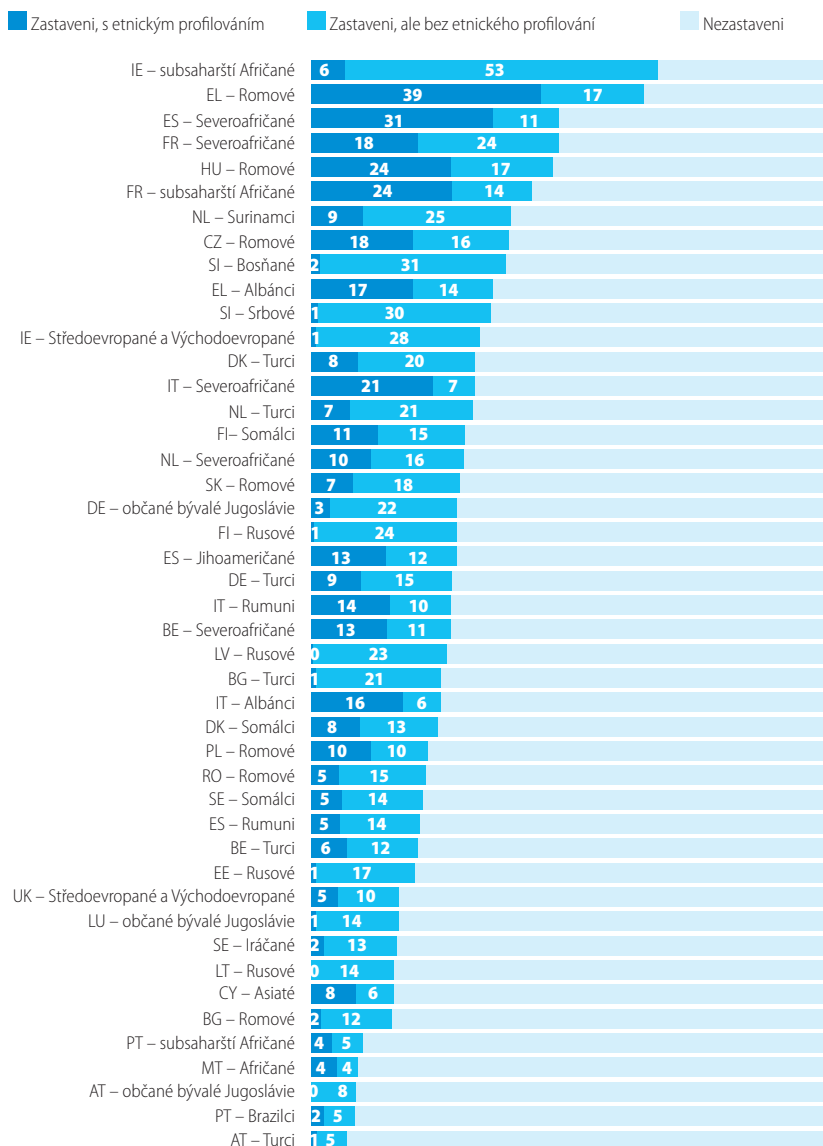
⁽⁵⁶⁾ HARCOURT (2004), s. 1329–1330; HOUSE OF COMMONS HOME AFFAIRS COMMITTEE (2009), bod 16.; SCHEININ (2007), s. 15, bod 57.

⁽⁵⁷⁾ MILLER A KOL. (2000); WEITZER A TUCH (2005), s. 279–297; MILLER A KOL. (2005); ROSENBAUM A KOL. (2005), s. 343–365; McCLUSKEY A KOL. (1999), s. 389–416.

⁽⁵⁸⁾ MORGAN A NEWBURN (1997).

Obrázek 3

Zastavení policí v posledních 12 m sících (v %)

Zdroj: dotazník šetření EU-MIDIS, otázky F3 a F5

Při pohledu na obrázek 3 je zjevné, že mnoho příslušníků menšinových skupin v členských státech EU se domnívá, že je policie zastavila právě na základě jejich přistěhovaleckého původu nebo příslušnosti k etnické menšině – tedy kvůli diskriminačnímu etnickému profilování. Výsledky naznačují, že některé menšinové skupiny – jako jsou Romové a subsaharští Afričané – uvádějí vyšší míry diskriminačního policejního profilování než jiné dotazované skupiny – například Rusové v pobaltských státech. Z toho je zjevné, že existuje jasný vztah mezi vzhledem a silnějším vnímáním diskriminačního profilování.

Výsledky šetření EU-MIDIS rovněž ukazují určitý vzorec vztahu mezi obecnou mírou důvěry v policii a vnímáním diskriminačního policejního profilování. Nežli byli dotázáni na své zkušenosti s policejními kontrolami a na to, zda se považují za oběti diskriminačního policejního profilování, byla v rámci šetření respondentům nejprve položena obecná otázka ohledně jejich důvěry v policii. Výsledky ukazují, že respondenti, kteří měli spíše nižší míru důvěry v policii, měli při svém setkání s policií také spíše pocit vyšší míry etnického profilování; například: 50 % respondentů příslušejících k menšině, které policie zastavila a kteří se nedomnívali, že se tak stalo v důsledku etnického profilování, uvedlo, že spíše obecně policii důvěřují, zatímco v případě respondentů, které policie zastavila a kteří se domnívali, že se tak stalo v důsledku profilování, uvedlo pouze 27 %, že spíše policii důvěřují. Ačkoli z výsledků nelze určit, zda zvýšená nedůvěra v policii u respondentů předcházela jejich negativnímu vnímání zacházení ze strany policie nebo zda negativní vnímání policejního profilování vedlo ke zvýšené nedůvěře v policii, zjištění skutečně poukazují na existenci vztahu, který nelze jen tak přehlédnout.

Následky této nedostatečné důvěry byly od 80. let 20. století jádrem diskusí o policejních postupech ve Spojeném království a jsou nadále významným sporným bodem ve vztazích policie a komunit. V důsledku žádosti o sledování dopadu činnosti policie na různé skupiny ve společnosti zavedla vláda Spojeného království povinné shromažďování údajů o kontrolách včetně informací o etnickém původu zastavených osob. Zjištění získaná šetřením EU-MIDIS podporují praxi shromažďování údajů o rozsahu a povaze potenciálně diskriminačních postupů profilování ve snaze identifikovat a řešit problémy, které v současné době existují v mnoha členských státech, pokud jde o vztahy policie a menšinových komunit.

A konečně dalším potenciálně negativním důsledkem etnického profilování je zvýšená míra nepřátelství při jiných kontaktech jednotlivců a policie či jiných donucovacích orgánů⁽⁵⁹⁾. Větší nepřátelství zvyšuje možnost toho, že rutinní kontakty budou eskalovat do agrese a konfliktu a budou představovat bezpečnostní problém pro policisty i příslušníky dané komunity⁽⁶⁰⁾.

⁽⁵⁹⁾ Další informace viz také: *EU-MIDIS – zpráva Zaměřeno na údaje č. 4* Policejní kontroly a menšiny (2010).

⁽⁶⁰⁾ Viz Ontario Human Rights Commission (2003), 21.

4. Boj proti diskriminaci etnickému profilování

Tato kapitola se věnuje opatřením, která mohou pomoci vyloučit riziko skutečně prováděného či domnělého diskriminačního etnického profilování. Tato opatření lze přijímat na řídicí i operativní úrovni a patří k nim: vydávání jasných pokynů policistům; odborná příprava umožňující policistům rozvíjet dobré vztahy s komunitami; evidence využívání pravomocí zastavovat osoby a provádět jejich prohlídky doplněná vhodnými mechanismy vnitřního dohledu a vyřizování stížností s cílem určovat a napravovat diskriminační postupy činnosti policie; využívání řádných operativních informací, a zejména dobrých popisů podezřelých osob.

Ačkoli zde není diskutována řada širších strategií činnosti policie, je třeba připomenout, že na obecné úrovni může posilování důvěry a spolupráce napomoci pěstování dobrých vztahů prostřednictvím policejní činnosti spjaté s místní komunitou (community policing), zvláště ve vztahu k menšinám, které se již mohou cítit jako terč určitých podezření. Z dlouhodobého hlediska je tento postup důležitý i při odstraňování předsudků a nepravdivých stereotypů, které mohou jednotliví policisté zastávat. V rámci takového přístupu by měla být pozornost věnována i náborové politice s cílem zajistit, aby byly v donucovacích orgánech zastoupeny všechny komunity.

Tento stručný průvodce se nesnaží navrhnout úplný způsob odezvy policie na profilování, pokouší se však poskytnout úvodní informace k povzbuzení diskusí a opatření v těch členských státech, kde je tento problém řešen nedostatečně.

4.1 Jasně pokyny policistům

Vzhledem k tomu, jak je obtížné pochopit, zda bude použití etnického původu, rasy nebo náboženského vyznání diskriminační a nezákonné, mají jasné pokyny vydávané velícími policisty mimořádný význam. Policisté na vedoucích pozicích budou muset svým podřízeným vysvětlit, kdy je využití rasových, etnických či náboženských charakteristik přípustné, a tím sníží riziko odlišných výkladů i uplatňování stereotypů a předsudků. Následující případová studie upozorňuje na obtíže, jež mohou vznikat v případě, že

policisté nerozumí přesně a jednotně tomu, kdy budou moci oprávněně uplatnit své pravomoci volného uvážení.

PÍPADOVÁ STUDIE 5: SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ

Policejní kontroly, rozhodování a praxe

Výzkum zveřejněný v roce 2000 šetřil, jak policisté docházejí k rozhodnutí zastavit osoby a provést jejich prohlídku, a zároveň zjistil celou škálu faktorů, na nichž policisté zakládají svá podezření, v etnických pracovních popisech i předpokladů, které mohou být v pozadí policejních postupů.

Výzkum ukázal, že policisté se velice liší v chápání způsobu operativního uplatnění pojmu „důvodné podezření“. Podezření policistů vzbuzuje v k, vzhled (zvláště oděv, například baseballové tričko a bundy s kapucí), starší automobily (u nichž je pravděpodobnější závada na vozidle), obvykle kradené značky automobilů, drahé automobily (zejména pokud je řídí příslušníci etnických menšin, o nichž policisté nepředpokládají, že by si mohli dovolit takový automobil legálně koupit), chování (například „provokování aut“ nebo vyhýbání se omezenému kontaktu), místo setkání (pokud osoby v konkrétní oblasti častěji vypadají, že „sem nepatří“), operativní a jiné informace (poskytnuté ve svdeckých prohlášeních nebo hlášeních o trestných činech). Výsledkem jsou velké rozdíly mezi jednotlivými policisty, pokud jde o jejich rozhodnutí provést zastavení a prohlídku osob⁽⁶¹⁾.

S ohledem na to, jak je obtížné pochopit, kdy se bude rozdílné zacházení rovnat diskriminaci, která je nezákonná, je naprosto nezbytné, aby řídicí pracovníci vydávali pokyny ve věci toho, kdy lze oprávněně zohledňovat rasu, etnický původ či náboženské vyznání. Příklad správného pokynu vydaného policistům ohledně úlohy rasy nebo etnického původu v popisech podezřelých osob pochází z ministerstva spravedlnosti Spojených států amerických:

„Při provádění rutinních či spontánních rozhodnutí v rámci vymáhání práva, jako jsou běžné silniční kontroly, nesmí pracovníci federálních donucovacích orgánů v žádné míře používat rasu či etnický původ, vyjma toho, že mohou rasu a etnický původ použít při popisu konkrétní podezřelé osoby ... Při

⁽⁶¹⁾ QUINTON A KOL. (2000). Zpráva čerpala z rozhovorů s 90 policisty v operativní službě.

provádění činností souvisejících s konkrétním vyšetřováním mohou pracovníci federálních donucovacích orgánů přihlížet k rase a etnickému původu pouze za předpokladu, že existuje vzhledem k místu nebo časovému rámci důvěryhodná informace, která spojuje osoby určité rasy či etnického původu s určeným trestným činem, kriminálním systémem či organizací.“

Podrobnější pokyny viz zákon o policii a důkazních prostředcích v trestním řízení z r. 1984 (Police and Criminal Evidence Act, PACE), Anglie a Wales. První případová studie ukazuje, jak lze pokyny poskytovat prostřednictvím Kodexu správné praxe jakožto přílohy právního předpisu, a další dvě případové studie ukazují, jak mohou policejní orgány samy vydávat další vysvětlení právních předpisů.

PŘÍPADOVÁ STUDIE 6: SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ

Zákon o policii a důkazních prostředcích v trestním řízení z r. 1984 (Police and Criminal Evidence Act, PACE) a ostatní právní předpisy upravující zastavení a prohlídky osob

Kodex správné praxe k zákonu o policii a důkazních prostředcích v trestním řízení z r. 1984 v části A stanoví pravomoc policie zastavovat osoby na ulici a provádět jejich prohlídky⁽⁶²⁾. Zahrnuje zákon o policii a důkazních prostředcích v trestním řízení z r. 1984 (§ 1), zákon o zneužívání drog z r. 1971 (§ 23), zákon o stelných zbraních z r. 1968 (§ 47), zákon proti terorismu z r. 2000 (§§ 43 a 44) a § 60 zákona o trestním soudnictví a veřejném pořádku z r. 1994.

Podle § 1 zákona o policii a důkazních prostředcích v trestním řízení mají policisté pravomoc zastavit, prohlédat a zadržet osobu v případě, že existuje „důvodné podezření“, že má daná osoba u sebe odcizené nebo zakázané předměty, aby „mohli policisté odmítnout nebo potvrdit podezření týkající se osob, aniž by uplatnili své právo provést zatčení“.

Kodex správné praxe uvádí, že „důvodné podezření“ musí být založeno na objektivních a individuálních důvodech a že:

⁽⁶²⁾ Kodex správné praxe k zákonu o policii a důkazních prostředcích v trestním řízení, část A, byl několikrát revidován, nejnovější znění vstoupilo v účinnost dne 26. října 2008; další přezkum v současné době probíhá.

„D vodné podez ení nelze nikdy podložit pouze osobními faktory bez podp rných operativních i jiných informací. Nap íklad barvu pleti, v k, ú es i zp sob odívání ur ité osoby nebo skute nost, že je známo, že daná osoba již byla d íve odsouzena za držení nezákonného p edm tu, nelze použít samostatn í ve vzájemné kombinaci jako výhradní základ od vod ující prohlídku dané osoby. D vodné podez ení nelze zakládat na zobecn ěních i stereotypním chápaní ur itých skupin í kategorií osob jakožto t ch, u nichž existuje vyšší pravd podobnost podílu na trestné innosti. Náboženské vyznání osoby nelze považovat za p ím ěný d vod a nikdy by nem lo být bráno jako d vod k zastavení a prohlídce osoby.“ (odstavec 2.2).

P ÍPADOVÁ STUDIE 7: SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ

Zastavení a prohlídka podle § 44 zákona proti terorismu z r. 2000: standardní operativní postup londýnské Metropolitní policie

V ur itých souvislostech, jako jsou opat ění proti terorismu, britské právní p edpisy policii dovolují zastavovat osoby, aniž by platil požadavek d vodného podez ení (viz § 44 zákona proti terorismu z r. 2000).

Standardní operativní postupy londýnské Metropolitní policie uvád jí následující pokyn policist ěm pro výb r osob k zastavení:

„Pro í osob, u nichž je provád ěna prohlídka, by m í odrážet pro í osob v dané oblasti. Teroristé pocházejí ze všech etnických skupin a všech profesí. Teroristu de nují iny a nikoli etnický p vod, rasa í náboženské vyznání.

Teroristé mohou pocházet z nejr zn ějších prost edí a mohou se pokoušet zm ěnit své chování, aby zakryli své zlo inné úmysly a splynuli s okolím.

P í rozhodování o využití své pravomoci provád ět zastavení a prohlídky osob nesmí policisté nikdy používat stereotypní p edstavy „terorist ě“, takový postup by mohl vést k:

- výhradnímu zam ění na ur ité komunity í skupiny,
- disproportionality ,
- diskriminaci,
- k tomu, že se teroristé p í uskute ěování svého zám ru vyhnou odhalení.“⁽⁶³⁾

⁽⁶³⁾ METROPOLITAN POLICE AUTHORITY, Standardní operativní postupy pro § 44 zákona proti terorismu z r. 2007, s. 16.

P ÍPADOVÁ STUDIE 8: SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ

National Policing Improvement Agency (Národní agentura pro zlepšení činnosti policie), Spojené království, Praktické doporučení k zastavování a prohlídkám v souvislosti s terorismem

Doporučení konstatuje, že a priori provedení prohlídky podle § 44 není vyžadován žádný důvod, neměla by policie nikdy provádět svévolné prohlídky:

„Policisté by měli při výběru osob k prohlídkám vždy používat objektivní kritéria; tato kritéria by se mohla týkat:

- jednotlivců samých,
- místa, kde se daná osoba nachází,
- kombinace obou předchozích prvků.“

Doporučení dále nupuje rasové nebo náboženské profilování jako:

„[V]yužití rasových, etnických, náboženských a jiných stereotypů namísto chování osoby a konkrétních operativních informací jakožto základu pro přijímání operativních a vyšetřovacích rozhodnutí o tom, kdo se může podílet na trestné činnosti. Policisté by měli pečlivě dbát na to, aby se vyhnuli jakémukoli rasovému a náboženskému profilování při výběru osob k prohlídkám na základě pravomocí podle § 44. Tento způsob profilování může zakládat akt nezákonné diskriminace stejně jako diskriminace na základě věku, pohlaví, sexuální orientace a zdravotního postižení.“

Doporučení uvádí, že teroristé mohou pocházet z jakéhokoliv prostředí a že neexistuje žádný profil, který by určoval, jak terorista vypadá. Doporučení nabádá:

„Je třeba velmi pečlivě zajistit, aby se výběr osob nezakládal výhradně na etnickém původu, předpokládaném náboženském vyznání a jiných osobních kritériích. Vzhled a etnický původ osoby nikdy nebude platným faktorem, rozhodnutí policisty o provedení prohlídky dané osoby podle § 44 by však mělo být přijato pouze v případě, že jde o výsledek vyhodnocení operativních informací. Profilování osob z určitých etnických a náboženských prostředí může také vést ke ztrátě důvěry komunit. Efektivním způsobem obrany proti tomu je srovnávání počtu osob podrobených prohlídce v poměru k demografické skladbě oblastí, kde prohlídky probíhají. Přitom by však měli policisté zajistit, aby toto srovnání nebylo zkreslováno. Například je-li operace prováděna na vlakovém nádraží v centru velkého města, měla by být demografická skladba

osob, u nichž byla provedena prohlídka, srovnána s cestující ve stejnosti na daném místě a nikoli s místním obyvatelstvem dané oblasti.“

Doporučení objasňuje, jak je důležité informovat komunity o existenci a místě operace podle § 44 prostřednictvím mechanismů pro konzultace, jako jsou nezávislé poradenské skupiny a plakáty a letáky, pokud to není z operativního hlediska nevhodné⁽⁶⁴⁾.

4.2 Odborná příprava

Vedle vydávání konkrétních pokynů policistům je dalším nástrojem pro minimalizaci rizika diskriminačního etnického profilování využití odborné přípravy. Odborná příprava by měla mít různé cíle: vzdělávat policisty v oblasti právních předpisů týkajících se diskriminace; působit proti stereotypům a předsudkům; zvyšovat povědomí o důsledcích diskriminace a o důležitosti důvěry veřejnosti a poskytovat praktické rady ohledně způsobů komunikace s veřejností. Prostřednictvím Evropského kodexu policejní etiky se vlády konkrétně dohodly na tom, že „[o]dborná příprava policie by měla plně zohledňovat potřebu zpochybňovat rasismus a xenofobii a bojovat proti nim“ v rámci organizace policie samotné⁽⁶⁵⁾. Určité druhy odborné přípravy jsou již v některých zemích dobře zavedeny, například „školení v oblasti rozmanitosti“ nebo „školení v oblasti ohleduplnosti“. Školení v oblasti rozmanitosti se snaží zaměřovat na osobní pocity týkající se etnického původu, rozdílnosti a stereotypů a na to, jak tyto pocity ovlivňují náš každodenní život. Některé kurzy zaměřené na rozmanitost se nemusí nezbytně zabývat diskriminací. Některé studie tvrdí, že školení v oblasti kultury a rozmanitosti může ve skutečnosti vydělit a posílit rozdíly a přitom spíše podpořit než omezit stereotypní vnímání⁽⁶⁶⁾. „Školení v oblasti kulturní ohleduplnosti“ (na rozdíl od obecné odborné přípravy týkající se rozmanitosti) se pokouší policisty vzdělávat v oblasti kultury specifických etnických skupin, s nimiž se policisté často setkávají, ale osobně s nimi nejsou obeznámeni. Toto školení se zabývá „správnými a nesprávnými postupy“ a poskytuje rady týkající se zdvořilosti z různých etnických, náboženských či národních hledisek. Kulturní školení je nejefektivnější, pokud je připravováno a prováděno za pomoci a účasti osob z příslušných komunit.

⁽⁶⁴⁾ NATIONAL POLICE IMPROVEMENT AGENCY (2008), s. 14.

⁽⁶⁵⁾ VÝBOR MINISTRŮ RADY EVROPY (2001), bod 30: důvodová zpráva, komentář k bodu 30.

⁽⁶⁶⁾ WRENCH (2007), s. 108–114.

PÍPADOVÁ STUDIE 9: IRSKO A SEVERNÍ IRSKO

Školení Diversity Works

Donucovací orgány v Irsku a Severním Irsku společně vypracovaly kurz „školení Diversity Works“ (Rozmanitost funguje) v rámci projektu EU Peace II a od té doby jej p ízp ísobují své konkrétní situaci. P íprava školení zahrnovala konzultace s policisty, menšinovými komunitami a akademickou obcí s p íslušnou odbornou zkušeností; pilotní školení; zajištění zp ítné vazby pro úpravu materiál ů a metod.

Kurz zahrnuje tyto prvky: porozum ění tomu, že každý ílov ík je schopen vylu ívat a marginalizovat ostatní a vytvá ět si o nich stereotypní p ídstavy; úvahy o stereotypch, p íedsudcích a domn ěnkách; p ívedení ú ístník ů k pochopení jejich pravomoci a toho, jak kombinace p íedsudk ů a pravomocím ů že vést k diskriminaci; lepší porozum ění pojmu rozmanitost; uv ídom ění si jednotlivých druh ů diskriminace, s nimiž se setkávají p íslušníci menšinových skupin; rozpoznání, uznání a respektování rozdíl ů (RAR); mezikulturní komunika íní dovednosti; respektování kulturních a náboženských praktik b íhem policejních operací a rozmanitost jako odborný problém p í dobré ínnosti policie.

Školení je provád ěno na základ ě r ízných aktivit v etn í videa a ú ístí p íslušník ů menšinových skupin. Irská policie Garda Síochána tento kurz uskute íuje v rámci p íb ížné profesní odborné p ípravy (nikoli v rámci základního výcviku nov ů p íjatých ílen ů). Školení Diversity Works se nezam íuje konkrétn ě na etnické p ílování, n í kdy však v této oblasti zprost edkovává diskusi.

PÍPADOVÁ STUDIE 10: NIZOZEMSKO

Školení pro vedoucí funkce

V rámci programu „bezpečné prostředí“ amsterodamská policie vyškolila 300 pracovník ů vedení v oblasti úloh a chování ve vedoucí funkci. Ú ístníci pracují ve skupinách po dobu 30 m ísic s desetidenním povinným školením a dalším íxibiln í stanoveným obsahem školení, které má reagovat na jejich pot eby zajištění r íznorodých p ístup ů k výuce. Cílem školení je, aby si vedoucí pracovníci uv ídomili p íedsudky a stereotypy; naslouchali a zdržovali se bezprost edních soud ů; získali kulturní pov ídomí; zlepšili komunika íní

dovednosti; zdokonalili komunitní dovednosti; naučili se různé styly vedení a chování pro řízení v rozmanitých prostředích. Program se snaží vytvořit bezpečné prostředí, v němž mohou vedoucí pracovníci diskutovat a probírat své otázky a problémy týkající se vedení a rozmanitosti. Organizátoři projektu jej popisují jako „stavbu mostu, po kterém již kráčíme“.

Podobné příklady školení zaměřených na rozmanitost lze nalézt i v dalších členských státech EU, například v Rakousku⁽⁶⁷⁾. Obecně se však školení v oblasti rozmanitosti soustřeďovalo spíše na boj s diskriminačními postoji nežli konkrétně na rizika diskriminačního etnického profilování. Tato problematika zůstává oblastí, kterou lze dále rozvíjet.

Poslední příklad dokládá, jak lze školení využít k informování policistů o tom, jaký negativní či pozitivní dopad může mít jejich chování během zastavení a prohlídky osob. Toto školení, jak ukazuje případová studie, může také zlepšovat informovanost veřejnosti o problémech, kterým policie čelí, a tudíž posilovat důvěru a spolupráci veřejnosti (viz s. 41–42 týkající se výsledků šetření EU-MIDIS ohledně vnímání profilování během kontrol a důvěry v policii).

Případová studie 11: Spojené království

Školení mládeže a policie zaměřené na zastavování a prohlídky

Second Wave (Druhá vlna) je londýnský umělecký projekt mládeže, který po dobu tří let po řadu oceněných školních seminářů v nově zavedeném zastavování a prohlídkách osob za účasti místní mládeže a skupiny územní podpory v Lewishamu (Territorial Support Group, TSG)⁽⁶⁸⁾. Jakožto mobilní útvary pracují jednotky TSG často v oblastech, kde postrádají místní vazby; to vedlo ke znepokojení veřejnosti ohledně toho, jak tyto útvary provádějí zastavení a prohlídky osob, zejména v případě mládeže.

Projekt Second Wave pořádá pravidelné semináře s malými skupinami mladých lidí a policisty z útvaru TSG, na nichž využívá metody dramatizace,

⁽⁶⁷⁾ Školení proti předsudkům a pro rozmanitost nazvané „Svět odlišnosti“, které připravila Anti-Defamation League (Liga proti hanobení), tvoří součást výukového plánu rakouské policie v oblasti lidských práv. Jeho základem je koncepce, podle níž se musí každý postavit svým vlastním předsudkům, aby se „odnaučil“ diskriminační postoje, další informace viz internetová stránka Anti-Defamation League: k dispozici na adrese http://www.adl.org/education/edu_awod/default.asp.

⁽⁶⁸⁾ TSG jsou útvary specializované na prohlídky, obvykle s ústředním sídlem v určitém městě, které jsou vysílány do různých oblastí k provádění zastavování a prohlídek či jiných policejních akcí. Další informace viz: http://www.met.police.uk/co/territorial_support.htm.

například scénky s výměnou rolí založené na reálných zkušenostech mládeže. Nedávné semináře se zabývaly otázkami, jako je vlastnictví veřejného prostoru, vnímání mladých lidí a identita ve vztahu k evidenci etnického profilování na formuláři pro zastavení. V rámci svých rolí nosí policisté civilní oděv a výměnou rolí si mladí lidé oblékají policejní uniformy. Hrané scénky probíhají i na veřejných místech. Diskuse pokračovaly i mezi jednotlivými semináři, a tak se rozvíjely vazby mezi mládeží a policisty.

Policisté uvádějí, že získali důležitý náhled na zkušenosti a vnímání mladých lidí. Mladí lidé uvádějí, že je školení povzbudilo a že se mohou vyjádřit k tomu, jak k nim policie postupuje.

Šetření EU-MIDIS se respondentů dotazovalo, zda se k nim policie při jejich poslední zkušenosti s policejní kontrolou chovala zdvořile. Výsledky ukazují, že s výjimkou romských respondentů v Řecku považovala většina kontrolovaných osob jednání policie za zdvořilé či neutrální. Kromě jihoamerických a rumunských respondentů ve Španělsku však ve všech případech, kdy bylo možné provést srovnání zkušeností respondentů z většinové a menšinové populace v zemi, uváděli respondenti z většinové populace zdvořilé chování policie s větší pravděpodobností než respondenti z menšinové populace.

4.3 Formuláře pro zastavení a prohlídky

Formuláře pro zastavení a prohlídky mohou být užitečným praktickým nástrojem, který pomůže policistům přemýšlet nad prováděním řádně odůvodněných kontrol a bude prosazovat otevřenost a individuální odpovědnost vůči veřejnosti. Příklad lze nalézt ve Spojeném království, kde Kodex správné praxe k zákonu o policii a důkazních prostředcích v trestním řízení požaduje, aby policisté vydali zastavené osobě zápis o kontaktu vždy, kdy je to možné. V současné době je Spojené království jediným členským státem EU, kde je takový postup povinný⁽⁶⁹⁾. V nedávné době však byl ve snaze připravit soubory školení na podporu zavádění formulářů pro zastavení v Maďarsku a Španělsku zaveden projekt v rámci programu EU

⁽⁶⁹⁾ Verze Kodexu správné praxe z r. 2005 zavedla hlášení „zastavení“ i zastavení a prohlídky. Zastavení nebo zastavení s vysvětlením je definováno jako zastavení, kdy policisté požádají osobu o vysvětlení jejich činů nebo přítomnosti v oblasti, nepřikročí však k prohlídce dané osoby.

AGIS⁽⁷⁰⁾ nazvaný STEPPS (Strategies for Effective Stop and Search, strategie pro efektivní zastavení a prohlídka), který se setkal s jistým úspěchem. Tato iniciativa rovněž poskytovala pokyny ve věci důvodů pro podezření a začleňovala příslušníky komunit do procesu návrhu a vypracování formulářů⁽⁷¹⁾. Formuláře obsahují důvody k prohlídce, předmět(y), které policisté hledají, výsledek a jméno a stanici policisty/policistů, který/kterí prohlídku provedl(i). Zaznamenávají se informace o osobních údajích osoby/ osob podrobené/podrobených prohlídce, jako je jméno, adresa a etnický původ – poskytnutí všech těchto informací může daná osoba odmítnout.

V současné době formulář pro zastavení ve Spojeném království uvádí 16 „etnických“ kategorií a obecnou kategorii „ostatní“. Zastavená osoba je požádána, aby se identifikovala podle uvedených kategorií. Policista může uvést svůj předpoklad o etnickém původu osob, jestliže se samy nechtějí identifikovat.

Jak je uvedeno v kapitole 2, na vnitrostátní úrovni může existovat řada překážek shromažďování údajů identifikujících rasu, etnický původ či náboženské vyznání, zvláště na základě ochrany údajů. Pro překonání těchto překážek je někdy nutné zdůraznit specifické využití těchto údajů k ochraně menšinových skupin prostřednictvím identifikace potenciálně diskriminačních praktik. Dalším problémem v řadě členských států může být skutečnost, že praxe formulářů pro zastavení a prohlídky zde neexistuje a centrální vláda ji bude nejprve muset za podpory policie i menšinových skupin samotných zavést.

Evidence využití pravomocí zastavení a prohlídky a zejména evidence rasy, etnického původu či náboženského vyznání zastavených osob má různé přínosy, jmenovitě tyto:

- **Vnitřní monitorování** a odhalování neúměrně velké pozornosti zaměřené na menšiny může vést k nápravným opatřením. Na celostátní, regionální či místní úrovni umožňuje evidence zastavení a prohlídek shromažďování statistických údajů, které mohou naznačit, zda jsou pravomoci zaměřovány

⁽⁷⁰⁾ AGIS byl rámcový program Evropské komise, který probíhal od roku 2003 do roku 2006, aby pomohl policii, soudům a odborníkům z členských států EU a kandidátských zemí ve spolupráci v trestních věcech a v boji s trestnou činností.

⁽⁷¹⁾ OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE (2009), Addressing Ethnic Profiling by Police (Řešení etnického profilování ze strany policie).

na určité menšiny neúměrně. To pak může podnítit nápravná opatření z hlediska pokynů vydávaných policii celostátně, ale i pokynů pro jednotlivé policisty či týmy na místní úrovni.

- **Dostupnost statistických údajů a dat pro veřejnost může podpořit stížnosti na diskriminaci.** Shromažďování těchto údajů je důležité i pro veřejnost, aby byla schopna volat donucovací orgány nebo konkrétní policisty k zodpovědnosti. Jak je uvedeno ve druhé kapitole, tento postup je nezbytný k prokázání případů nepřímé diskriminace ze strany donucovacích orgánů na základě agregovaných statistických údajů. Význam má i jako obecnější podpora stížností na přímou diskriminaci.

4.3.1 Vnitřní monitorování a odhalování disproportionality

Dlouhodobý přínos evidence spočívá v tom, že umožňuje velícím důstojníkům zjišťovat, zda se pravomoci zastavování a prohlídek nezaměřují neúměrně na určité menšinové skupiny, a odpovídajícím způsobem upravovat pokyny vydávané policistům. Kodex správné praxe k zákonu o policii a důkazních prostředcích v trestním řízení v Anglii a Walesu ukládá nadřízeným policistům zákonnou povinnost monitorovat využívání pravomocí k zastavení a prohlídkám, zejména s ohledem na to: „zda existují nějaké důkazy o tom, že tyto pravomoci jsou vykonávány na základě stereotypních představ či nevhodných zobecnění“⁽⁷²⁾. Kodex doporučuje, aby nadřízení policisté zkoumali záznamy o zastaveních s cílem zjistit případné trendy či vzorce, které by dávaly důvod ke znepokojení; požaduje, aby bylo toto monitorování podpořeno sestavováním statistických záznamů o zastaveních a prohlídkách každého policejního útvaru a na úrovni oblasti v rámci policejních okrsků. Dvě níže uvedené případové studie uvádějí názorné příklady dvou způsobů, jakými různé policejní útvary využívaly údaje získané z formulářů pro zastavení a prohlídky s cílem upravit své postupy policejní činnosti⁽⁷³⁾.

⁽⁷²⁾ HOME OFFICE (ministerstvo vnitra Spojeného království, 2008), bod 5.1.

⁽⁷³⁾ Přístupy podobné níže popsaným lze najít i ve Spojených státech amerických, viz HILL (2002), s. 18.

PÍPADOVÁ STUDIE 12: SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ

Monitorování zastavení u jednotlivých policistů za pomoci počítačové techniky v hrabství Hertfordshire

Statistické údaje policie v hrabství Hertfordshire ukázaly, že v období let 2006–2007 bylo provedeno 43 326 zastavení a 11 511 zastavení s prohlídkou⁽⁷⁴⁾. A koli se ve srovnání s ostatními policejními sbory ve Spojeném království jednalo o poměr nízky počet, analýza údajů ukázala, že „černoši“ byli zastavováni a podrobováni prohlídkám s 5krát vyšší pravděpodobností a Asiaté s 1,8krát vyšší pravděpodobností než osoby bílé pleti. Velcí detektivové však zjistili, že nadřízení policisté ani nedostávali tyto informace ani neabsolvovali školení ohledně možných způsobů řešení této disproporcionality. V důsledku poměrně nízké míry zastavení a prohlídek bylo pro nadřízené obtížné nerovnoměrnosti zjistit. Bez statistických důkazů se nadřízení zdráhali proti policistům vznášet námitky, protože se obávali, že by to bylo vnímáno jako obviňování z rasismu.

V dubnu 2007 byly zavedeny nové formuláře pro zastavení, které byli nadřízení policisté povinni vyplňovat na konci každé služby. Tyto formuláře pak byly přeneseny do databáze přístupné všem policistům na policejním intranetu. Nadřízení policisté sestavili statistický obraz využívání zastavení u jednotlivých policistů a tým. Počátkem roku 2008, útvar vyvinul software, který zjistí, zda policisté zastavili statisticky disproporcionálně počet příslušníků etnických menšin⁽⁷⁵⁾. Software rovněž zohledňoval: náhody a shody okolností; skutečnost, že celkové počty zastavení a prohlídek byly nízké; že policisté neovlivňovali místo, kam byli vysláni na pochůzku; a v nichž dny mohli narážet pouze na podezřelé příslušející k menšinám. Program vytvořil „pásmo pravděpodobnosti“ odvozená od pravděpodobnosti toho, že jednotliví policisté budou zastavovat příslušníky menšin v míře nepřesahující konkrétní statisticky významný koeficient. Program určil každého policistu, který zastavoval příslušníky menšin v míře nepřesahující příslušný speciální koeficient.

Na počátku bylo do pásma pravděpodobnosti zařazeno asi 25 policistů. Odbor pro rozmanitost vedl pohovory se všemi zjištěnými policisty a také se dotazoval policistů s příslušnými výsledky a vysokou mírou odhalení trestné činnosti

⁽⁷⁴⁾ MINISTRY OF JUSTICE (ministerstvo spravedlnosti Spojeného království, 2008).

⁽⁷⁵⁾ Při výpočtu disproporcionality byla zohledněna skladba obyvatelstva každé místní pochůzkové oblasti a doba práce policistů v každé oblasti. Předtím se disproporcionalita určovala porovnáním procenta zastavených příslušníků menšin s jejich podílem na místním obyvatelstvu. Policisté disproporční vzorce odůvodňovali tvrzením, že vznikají v oblastech s velkým počtem menšinových obyvatel.

s cílem zjistit, jak své kontroly zaměňují. Analýza údajů doložila problémy s tím, jak policisté chápou „přírodní divy“ pro zastavení, a s určitými operacemi, které mají legitimní cíle, ale přinesly disproporcionální výsledky.

Program je nyní spouštěn jednou měsíčně, automaticky zaslá nadřízenému e-mailovou zprávu o každém policistovi, kterého určí, a generuje podrobné údaje o zastaveních ze strany policistů a vzor otázek, které mají být položeny policii. Nadřízení rovněž obdrželi odpovídající školení a jsou povinni s policistou provést pohovor. O všech pohovorech a doporučených opatřeních opakovaně školení podávají nadřízení hlášení.

Míra statisticky významné disproporcionality klesla jak u zjištěných policistů, s nimiž byl proveden pohovor, tak v rámci policejního útvaru jako celku. Údaje umožňují rutinní rozhovory nadřízených s policisty a policisté si jsou vědomi toho, že jimi provedená zastavení jsou kontrolována a že jakákoli disproporcionalita musí být odvozena. Jako doplněk zaměření na jednotlivé policisty byly zdokonaleny protokoly hodnocení dopadu na komunitu, plánování operací tedy přehlídají k jejich možnému dopadu na veřejnost a odpovídajícím způsobem informuje policisty.

Případová studie 13: Spojené království

Londýnská Metropolitní policie: operace Pennant

V říjnu 2006 Metropolitní policie zavedla operaci Pennant, systém interní individuální odpovědnosti zaměřený na snížení disproporcionality při výkonu pravomocí zastavení a prohlídky prostřednictvím kárání policejních oblastí s nejhorsími výsledky (podle londýnských obvodů). Rámec hodnocení výsledků operace Pennant sleduje při výkonu pravomocí zastavení pět hlavních prvků:

- počet zastavení a prohlídek,
- míra zatčení,
- to, zda byl na formuláři uveden vlastní detektivní etnický profil,
- věrohodnost zadání údajů z formuláře pro zastavení do ústřední databáze,
- etnická disproporcionalita prohlídek Londýnanů.

Každá proměnná je vážena svým významem a software generuje poadí 37 londýnských obvodů podle výsledků. Třetletně musí pět obvodů s nejhorsími výsledky vyplnit dotazník sebehodnocení, který má poukázat

na politiku a postupy, které mohou mít disproporční dopad. Své výsledky musí vysvětlit velkým množství stojníkovi, úřadu Metropolitní policie (Metropolitan Police Authority, MPA) a poskytl služníkům místních komunit. Obvody se špatnými výsledky musí vypracovat tímto plánem a následně schválit a podat hlášení.

Od zahájení operace Pennant zaznamenala Metropolitní policie pokles míry disproportionality v celém Londýně a větší rovnost co do míry zastavení a prohlídky podle etnického původu. Údaje jsou zadávány v asynchronně a zlepšil se dohled, což zajišťuje, že policisté se tážou na vlastní definovaný etnický původ zastavených osob a evidují jej. V procesu bylo uraženo zhruba 15 až 20 obvodů, z nichž 90 % vykázalo významné zlepšení.

4.3.2 Mechanismy pro podávání stížností veřejnosti

Existence formálního postupu spojeného s provedením zastavení a prohlídky poskytuje rovněž příležitost informovat zastavenou osobu o jejích právech a o tom, jak může podat stížnost. To veřejnosti umožňuje hrát svou úlohu při zajišťování toho, aby nebyly pravomoci vykonávány diskriminačním způsobem.

PŘÍPADOVÁ STUDIE 14: SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ

Příručky „znejte svá práva“

Asociace policejních orgánů (Association of Police Authorities) vydává příručku „znejte svá práva“, která má veřejnost, a zejména mladé lidi, informovat o postupu zastavení a prohlídky. Příručka je k dispozici ve 20 jazycích v etnicky arabštiny, čínštiny, gudžarátštiny, srbštiny, somálštiny a vietnamštiny. Poskytuje jasné a přístupné informace o těchto tématech:

- co znamená zastavení a co zastavení a prohlídka,
- proč zastavování a prohlídky probíhají,
- kde mohou probíhat,
- odložení jakých částí odvolání, že policista od lidí požadovat,
- jaké informace by měl policista poskytnout a co musí být zapsáno na formuláři pro zastavení,
- jak podat stížnost v případě údajného nespravedlivého zacházení⁽⁷⁶⁾.

⁽⁷⁶⁾ Association of Police Authorities (2009).

Mechanismy podávání stížností jsou mimořádně důležitým prostředkem, jak předcházet zneužívání pravomocí policie, ale také prostředkem k obnově a zajištění důvěry veřejnosti v systém vymáhání práva zajištěním individuální odpovědnosti. Existuje několik různých modelů mechanismů podávání stížností, které často fungují souběžně:

- Specializované policejní orgány pro podávání stížností – může se jednat o interní mechanismy (obvykle složené z policistů), které vyšetřují obvinění z nespravedlivého zacházení a mohou ukládat kázeňská opatření. Alternativně mohou být specializované orgány pro podávání stížností na policii nezávislé a existovat mimo její strukturu (s kombinací policistů a civilistů).
- Specializované orgány zabývající se diskriminací – všechny členské státy EU jsou povinny zřídit orgány prosazující rasovou rovnost. Ačkoli se praxe v jednotlivých členských státech liší, většina těchto orgánů má také pravomoc zabývat se stížnostmi na rasovou diskriminaci.
- Obecné soudy – jestliže se policisté sami dopustí trestného činu nebo porušení občanského či správního práva, budou stejně jako běžný občan čelit žalobě u vnitrostátních soudů.

4.4 Behaviorální analýza

Jak bylo uvedeno v kapitole 2, s cílem vyhnout se diskriminačnímu etnickému profilování by policisté měli svá rozhodnutí o zákroku zakládat na faktorech týkajících se konkrétně dané podezřelé osoby. Zejména by se policisté měli zaměřit na chování jednotlivce, aby zjistili, zda bylo dosaženo „důvodného podezření“ či jiného platného standardu k tomu, aby přikročili k zastavení. Níže jsou uvedeny případové studie týkající se odborné přípravy nabízené policistům k rozvoji jejich schopnosti zachytit a analyzovat podezřelé chování odklánějící pozornost od charakteristik, které mohou apelovat na předsudky, jako je rasa, etnický původ nebo náboženské vyznání⁽⁷⁷⁾.

P PÍPADOVÁ STUDIE 15: NIZOZEMSKO

Školící program Search Detect and React (SDR)

Tento školící program vyvinula Mezinárodní akademie pro bezpečnost a boj proti terorismu (International Security and Counter-Terrorism Academy) pro

⁽⁷⁷⁾ Analýza podobných přístupů ve Spojených státech amerických viz HARRIS (2002), s. 8; US CUSTOMS SERVICE (2009).

policejní a bezpečnostní složky. Cílem využití programu SDR je zabezpečit veřejné prostory a hromadné akce jakožto „nástroj k rozpoznání případ potenciálního násilí, veřejných nepokojů, nedovolených činností a smrtících útoků“⁽⁷⁸⁾ a zlepšit schopnosti bezpečnostních pracovníků v oblasti behaviorálního profilování. To znamená, že pozornost je odkláněna od nemenných charakteristik, jako je barva pleti, a nově zaměřována na chování jednotlivců s cílem poskytnout informace pro volbu policejního zákroku. Během školení se policisté učí, jak lidé na konkrétních místech obvykle jednájí a jak nejlépe odhalit deviantní a podezřelé chování. Po zjištění takových vzorců chování mají policisté postupovat „citlivě“. Ve většině případů jen podezřelou osobu neformálně osloví, aniž by použili jakékoli formální policejní pravomoci. Program obsahuje prvky výuky v učebně, aplikované výuky a výuky v terénu. Program SDR nyní používá letiště Schiphol i různé útvary holandské policie⁽⁷⁹⁾.

PÍPADOVÁ STUDIE 16: SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ

Školení dopravní policie ohledně systému třídění pomocí behaviorálního hodnocení (BASS)

Systém třídění pomocí behaviorálního hodnocení (Behavioural Assessment Screening System, BASS) původně vyvinuly americké policejní útvary státu Massachusetts a následně se jeho používání přejala britská dopravní policie. Školení je založeno na behaviorálním profilování osob ve stresových situacích na letištích i dopravních přístupných uzlech. Policie státu Massachusetts pracovala s kriminology na zkoumání záznamů z 11. září, kteří před útoky nastupovali a vystupovali na Loganovo letiště v Bostonu. Vypracovala soubor kritérií pro identifikaci chování, které vykazují osoby ve stresových situacích v davu nebo při odbavování i bezpečnostních kontrolách. Tato kritéria byla upravena pomocí informací shromážděných 7. července při útocích v londýnském metru.

Školením BASS prošli všichni příslušníci britské dopravní policie (British Transport Police, BTP), kteří pracují v systému londýnského metra, a školení je poskytováno policistům pracujícím v celostátní železniční síti. Dvoudenní školení zahrnuje přednášky, diskuse a praktická cvičení v učebně i v dopravních přístupných

⁽⁷⁸⁾ The International Security & Counter-Terrorism Academy, The SDR™ (Search, Detect and React)™, k dispozici na adrese: <http://www.sdr.org.il/index.html>.

⁽⁷⁹⁾ The International Security & Counter-Terrorism Academy, The SDR™ (Search, Detect and React)™, k dispozici na adrese: <http://www.sdr.org.il/index.html>.

uzlech. Školení ukazuje, že pro teroristy neexistuje žádný rasový nebo náboženský profil – nedávné útoky provedli lidé ze všech etnických skupin.

Interní hodnocení, které BTP provedla šest měsíců po vyškolení všech policistů, zjistilo, že kvalita zastavení osob v metru se zlepšila. Skutečné počty zastavení se podstatně snížily, zatímco počty zatčení v důsledku zastavení značně vzrostly. Zlepšil se i sběr operativních informací ze zastavení. Zpětná vazba policistů ocenila praktické nástroje, které jim školení poskytlo⁽⁸⁰⁾.

4.5 Dobré popisy podezřelých a dobré operativní informace

Dobré popisy podezřelých mohou pomoci vyhnout se riziku nezákonného diskriminačního profilování. Popis podezřelého se skládá z osobních informací, jako je barva pleti, vlasů či očí, výška a váha a oblečení, a odvozuje se z popisů, které poskytla oběť trestného činu nebo svědci. Dobrý popis podezřelého lze policistům poskytnout jako základ k provádění zastavení a prohlídek ve snaze o zadržení podezřelých osob. Pokud však pracovníci donucovacích orgánů obdrží příliš obecný popis podezřelého uvádějící rasu, etnický původ či podobné charakteristiky, neměli by takový popis používat jako základ pro své operace typu zastavení a prohlídky, které by pravděpodobně mohly vést k velkému počtu zastavení nevinných osob, které mají náhodou stejné charakteristiky. Policisté by se namísto toho měli snažit získat další specifické operativní informace jako pomůcky k vyšetřování.

*** „Podrobné profily založené na faktorech, u nichž je statisticky prokázána korelace s určitou trestnou činností, mohou být efektivním nástrojem pro lepší zacílení omezených zdrojů při vymáhání práva.“**

Zvláštní zprávu OSN pro podporu a ochranu lidských práv a základních svobod v boji proti terorismu (Scheinin 2007), odstavec 33.

⁽⁸⁰⁾ Viz též BRITISH TRANSPORT POLICE AUTHORITY (2009), zápisy z jednání výboru pro vztahy se zúčastněnými subjekty a komunikaci ze dne 20. ledna 2009 (bod jednání 9.1), s. 2–3 a ze dne 6. dubna 2009 (bod jednání 8.3), s. 3.

Dobré operativní informace mohou také pomoci omezit riziko nezákonného diskriminačního profilování. Jestliže jsou kroky donucovacích orgánů založeny na specifických a včasných operativních informacích, je pravděpodobnější, že budou objektivní a méně založené na stereotypech. Poskytování včasných a podrobných operativních informací policistům například při „briefingu“ na začátku každé služby, by mělo omezit volné rozhodování a dát policistům doporučení ohledně specifictějšího zaměření na aktuální vzorce trestné činnosti a zjištěné bezpečnostní problémy. Zlepšování kvality a využívání operativních informací pro zaměření na behaviorální faktory nebo operativní informace je neefektivnější, je-li kombinováno se zvýšeným dohledem a monitorováním způsobu, jakým policisté vykonávají své pravomoci.

4.6 Dobrá „kvalita“ kontakt

Jak bylo zmíněno v kapitole 3, samotné využití pravomocí zastavení a prohlídky může u veřejnosti vyvolat negativní pocity. To znamená, že je třeba se snažit zajistit, aby byly co možná nejvíce minimalizovány zbytečné zásahy policie vůči jednotlivcům, aby byl celý proces transparentní a aby bylo se členy veřejnosti zacházeno zdvořile a důstojně. Kromě četnosti, s níž se donucovací orgány zaměřují na etnické menšiny, a kromě důvodů pro zastavení bylo v britském výzkumu zjištěno, že zastavené osoby nejvíce znepokojuje způsob, jakým policisté se zastavenými osobami zacházejí (často označovaný jako „kvalita zastavení“)⁽⁸¹⁾.

Negativní dopady opakovaného zastavení ze strany policie se významně snižují, je-li chování policisty profesionální a zdvořilé. Míra spokojenosti s kontaktem s policií se zvyšuje zvláště v případě, že je dané osobě uveden důvod zastavení. Zajištění toho, aby se policisté chovali zdvořile a poskytovali informace, je politika, jejíž provádění nevyžaduje náročné technické prostředky, přesto však není vždy snadné. Problémy při řešení kvality zastavení vyplývají z někdy omezených komunikačních dovedností policistů, neschopnosti formulovat důvod zákroku a v některých případech z nutnosti překonat nepřátelství ve vztahu k částem dané komunity. Zajištění dobré kvality kontaktu samo o sobě nevyklučuje etnické profilování, ale může za prvé vést policisty k tomu, aby přesvědčili sami sebe i danou osobu o tom, že etnický původ, rasa a náboženské vyznání nebyly pro zastavení určujícími faktory, a za druhé může pomoci zajistit, aby dotčená osoba za zákrokem

⁽⁸¹⁾ HAVIS a BEST (2004).

necítla diskriminační motiv. Právě pokud má jednotlivec pocit, že došlo k diskriminačnímu etnickému profilování (i pokud tomu tak ve skutečnosti není), vznikají nepříznivé důsledky působené tímto postupem.

P ÍPADOVÁ STUDIE 17: SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ

Informování osob o důvodu zastavení a prohlídky

§ 2 zákona o policii a d kazních prost edcích v trestním ízení stanoví zákonné záruky pro pravomoci zastavení a prohlídky. P ed provedením prohlídky osoby i vozidla nebo zadržením osoby i vozidla pro ú ely prohlídky musí policista provést p im ená opat ení, aby dané osob sd lili:

- své jméno,
- název policejní stanice, k níž p ísluší,
- ú el prohlídky,
- d vodu provedení prohlídky.

Daná osoba musí být také informována o tom, že má nárok na zápis o prohlídce a na které policejní stanici m že o zápis požádat.

Akronym GO-WISELY se policisté u í jako prost edek, který jim má p ípomenout jejich povinnosti p í zastavení a prohlídce:

[G]rounds – d vod prohlídky

[O]bject – ú el prohlídky

[W]arrant – pokud je policista v civilu, musí p edložit pr kaz

[I]dentify – policista musí podez elému sd lit své jméno

[S]tation – policejní stanice, na níž policista pracuje

[E]ntitlement – nárok na kopii zápisu o prohlídce

[L]egal – využití zákonné pravomoci k zadržení

[Y]ou – jste zadržen za ú elem provedení prohlídky. To znamená, že podez elé osob je nutno sd lit, že je zadržena.

P ÍPADOVÁ STUDIE 18: SPOJENÉ KRÁLOVSTVÍ

Policie hrabství Hertfordshire monitoruje kvalitu kontaktů

Formulá e pro zastavení a prohlídku, které v dubnu 2007 zavedla policie v hrabství Hertfordshire, obsahují ást, která zastavené osob umož ůje

zaznamenat kvalitu kontaktu s policistou. Policie Hertfordshire je prvním policejním útvarem ve Spojeném království, který tak postupuje systematicky. Na konci každého kontaktu spojeného se zastavením a prohlídkou jsou policisté povinni se zastavené osoby dotázat:

„Pokud se zamyslíte nad svou zkušeností s tím, jak vás místní policie p i této p iležitosti zastavila, se kterým z následujících tvrzení souhlasíte:

- Chápu d vod, pro jsem byl zastaven(a)? Ano/Ne
 - B hem zastavení. Chovali se ke mn profesionáln , zdvo ile a s d stojností? Ano/Ne
- Podepište se prosím.“

P ÍPADOVÁ STUDIE 19: RAKOUSKO

Zdvořilé formy oslovení

Rakouské právní p edpisy obsahují pokyny ohledn zp sobu, jakým by policie m la leny ve ejnosti oslovovat. Bod 5 odst. 2 sm rného na ízení stanoví: „Orgány ve ejné bezpe nosti užívají formální zp sob oslovení (tzn. „Sie“) v í všem osobám, na které se orgány obvykle obracejí nebo které takové oslovení požadují.“⁽⁸²⁾ Krom toho vydalo ministerstvo vnitra vyhlášku o užívání jazyka pracovníky donucovacích orgán s cílem p edcházet dojmu diskrimina ního, ponižujícího, degradujícího nebo p edpojatého zacházení. Vyhláška ze 7. srpna 2002 uvádí: „...pov st u ve ejnosti a p íjetí ve ejností, stejn jako v kone ném d sledku efektivita pln ní úkol bezpe nostních složek závisí do velké míry na zp sobu, jakým pracovníci donucovacích orgán jednájí s ostatními osobami, a zejména s osobami cizího p vodu a p íslušníky skupin vystavených diskriminaci. Proto je z tohoto hlediska nezbytné, aby v zájmu profesionálního jednání p í práci každý p íslušník bezpe nostních složek používal jazyk a vyjad ování, které nevyvolají žádný dojem diskrimina ního, degradujícího, ponižujícího i p edpojatého postupu a/nebo neumožní dojít k záv ru, že takové motivy jsou sou ástí základního postoje.“⁽⁸³⁾

⁽⁸²⁾ Viz směrné nařízení (Richtlinien-Verordnung – RLV) StF: BGBl. Nr. 266/1993).

⁽⁸³⁾ Vyhláška ministerstva vnitra, generální správy pro veřejnou bezpečnost, ze dne 7.8.2002 o používání jazyka pracovníky donucovacích orgánů (Erlass des BMI, Generaldirektion für die öffentliche Sicherheit vom 7.8.2002, GZ 19.038/237-GD/01, betreffend Sprachgebrauch in der Exekutive).

Jakkoli je existence takových pravidel samozřejmě nezbytná, je také důležité, aby byly zavedeny určité mechanismy dohledu, které by provádění pravidel v praxi sledovaly.

4.7 Úvahy do budoucnosti

Vzhledem k historii řešení otázky diskriminačního etnického profilování ve Spojeném království je v souvislosti s kontextem Spojeného království k dispozici velké množství důkazního materiálu a literatury. Je třeba doufat, že v budoucnosti budeme moci podobnou reakci zaznamenat v dalších členských státech EU, které nyní čelí realitě narůstajícího přistěhovalectví, obnovených snah o boj s terorismem a potřebě efektivní činnosti policie.

Cílem tohoto průvodce je být praktickým a užitečným nástrojem, a proto agentura FRA vyzývá čtenáře, aby si na její internetové stránce (<http://fra.europa.eu/>) našli důkazy, případové studie, zprávy o akcích a obecnou literaturu související s problematikou, které se tento průvodce dotknul.

Rekapitulace n kterých hlavních bod pr vodce

- Zacházení s určitou osobou, jež je méně příznivé než zacházení s jinými skupinami, které jsou v podobné situaci, se rovná diskriminaci. Ta je v kontextu zastavení a prohlídek nezákonná.
- Je přijatelné uvádět rasu, etnický původ nebo náboženské vyznání osoby v rámci popisu specifické podezřelé osoby ve vztahu ke konkrétnímu trestnému činu. Rasa, etnický původ či náboženské vyznání mohou být brány v úvahu i v případech, kdy existují specifické operativní informace týkající se konkrétního trestného činu.
- Rozhodnutí zastavit určitou osobu, které je motivováno výhradně nebo hlavně rasou, etnickým původem nebo náboženským vyznáním dané osoby, lze popsat jako diskriminační etnické profilování, které je nezákonné.
- Policisté by měli klást důraz na faktory specifické pro určitou osobu, které ji odlišují jako konkrétního podezřelého. Přitom by se měli zaměřit na chování jednotlivce. „Chování“ by nemělo být vykládáno jako pojem zahrnující fyzický vzhled.
- Diskriminační etnické profilování může mít účinky, které narušují vztahy s komunitou, a v důsledku toho poškozují ostatní metody činnosti policie, které se opírají o spolupráci a důvěru veřejnosti. Rovněž existují doklady o tom, že diskriminační etnické profilování je zřejmě neúčinné, posuzujeme-li je z hlediska „míry úspěšnosti zásahu“ vyplývající ze zastavení; tedy zda je výsledkem zastavení zatčení a/nebo trestní stíhání.
- Pro snížení rizika diskriminačního etnického profilování by policisté měli získat vhodnou odbornou přípravu. Ta by měla být ze strany nadřízených doprovázena monitorováním výkonu pravomocí zastavení a prohlídky.
- Monitorování způsobu využívání zastavení a prohlídek vyžaduje sběr rasově disgregovaných údajů, které umožní přesně pochopit, zda jsou pravomoci vykonávány úměrně skladbě obyvatelstva. Tento postup je též nezbytný pro podporu tvrzení o existenci nepřímé diskriminace ze strany donucovacích orgánů.
- Při shromažďování údajů o etnickém původu je třeba zavést vhodná opatření pro ochranu soukromí; jmenovitě je třeba zajistit anonymitu a získat od osob podrobených zastavení a prohlídce informovaný souhlas ke sběru těchto údajů pro statistické účely.

Bibliografie

Internetové stránky

Agentura Evropské unie pro základní práva (FRA):

<http://www.fra.europa.eu>

Výbor ministrů Rady Evropy:

<http://www.coe.int/cm>

Evropská komise proti rasismu a nesnášenlivosti (ECRI):

<http://www.coe.int/ecri>

Evropský soud pro lidská práva:

<http://www.echr.coe.int>

Evropský soudní dvůr:

<http://www.curia.eu>

Právní předpisy Evropské unie:

<http://eur-lex.europa.eu/>

Evropský parlament:

<http://www.europarl.europa.eu>

Vysoký komisař Organizace spojených národů pro lidská práva:

<http://www.ohchr.org>

Oficiální dokumenty

Organizace spojených národů

SCHEININ M., ZVLÁŠTNÍ ZPRÁVODAJ OSN PRO PODPORU A OCHRANU LIDSKÝCH PRÁV A ZÁKLADNÍCH SVOBOD V BOJI PROTI TERORISMU, „Report of the Special Rapporteur on the promotion and protection of human rights while countering terrorism“ (Zpráva zvláštního zpravodaje OSN o podpoře a ochraně lidských práv a základních svobod v boji proti terorismu), dok. OSN A/HRC/4/26, 29. ledna 2007

VÝBOR OSN PRO ODSTRANĚNÍ RASOVÉ DISKRIMINACE, „Concluding Observations of the Committee on the Elimination of Racial Discrimination on Austria“ (Závěrečná zjištění Výboru OSN pro odstranění rasové diskriminace ohledně Rakouska), dok. OSN CERD/C/60/CO/1, 21. května 2002

VÝBOR OSN PRO ODSTRANĚNÍ RASOVÉ DISKRIMINACE, Obecný komentář č. 31 „The Prevention of Racial Discrimination in the Administration and Functioning of the Criminal Justice System“ (Prevence rasové diskriminace ve správě a fungování systému trestního soudnictví), bod 20, dok. OSN A/60/18 (SUPP), 3. října 2005

VÝBOR OSN PRO LIDSKÁ PRÁVA, Obecný komentář č. 29 „States of Emergency“ (Výjimečné stavy), dok. OSN CCPR/C/21/Rev.1/Add.11, 31. srpna 2001

Organizace pro bezpečnost a spolupráci v Evropě

ÚŘAD VYSOKÉHO KOMISAŘE PRO NÁRODNOSTNÍ MENŠINY, „Recommendations on Policing in Multi-Ethnic Societies“ (Doporučení k činnosti policie v multietnických společnostech), 2006, k dispozici na adrese: <http://www.osce.org/documents/>

Rada Evropy

VÝBOR MINISTRŮ RADY EVROPY, Recommendation Rec(2001)10 on the European Code of Police Ethics, 19 September 2001 and Explanatory Memorandum (doporučení Rec(2001)10 o Evropském kodexu policejní etiky, 19. září 2001 a důvodová zpráva), k dispozici na adrese: http://www.coe.int/t/cm/adoptedTexts_en.asp

KOMISAŘ RADY EVROPY PRO LIDSKÁ PRÁVA, „Protecting the right to privacy in the fight against terrorism“ (Ochrana práva na soukromí v boji proti terorismu), tematická zpráva, CommDH/Issue Paper(2008)3, k dispozici na adrese: http://www.coe.int/t/commissioner/WCD/Search_en.asp#

KOMISAŘ RADY EVROPY PRO LIDSKÁ PRÁVA, „Stop and Searches on ethnic or religious grounds are not effective“ (Zastavení a prohlídky na etnickém či náboženském základě nejsou efektivní), stanovisko ze dne 20. července 2009, k dispozici na adrese: http://www.coe.int/t/commissioner/Viewpoints/default_en.asp

ECRI (EVROPSKÁ KOMISE PROTI RASISMU A NESNÁŠENLIVOSTI), Všeobecné politické doporučení č. 11 o potírání rasismu a rasové diskriminace v policejní práci, 29. června 2007, dok. CRI(2007)39

Evropská unie

EVROPSKÁ RADA, rámcové rozhodnutí Rady 2008/977/SVV ze dne 27. listopadu 2008 o ochraně osobních údajů zpracovávaných v rámci policejní a justiční spolupráce v trestních věcech, Úřední věstník L 350, 30.12.2008, s. 60

EVROPSKÉ STŘEDISKO PRO SLEDOVÁNÍ RASISMU A XENOFOBIE, „Perceptions of Discrimination and Islamophobia – Voices from Members of Muslim Communities in the European Union“ (Vnímání diskriminace a islamofobie – hlasy členů muslimských komunit v Evropské unii), 2006, k dispozici na adrese: <http://fra.europa.eu>

EVROPSKÝ PARLAMENT, doporučení Radě k problému profilování, zejména na základě etnického a rasového původu, v oblasti boje proti terorismu, vymáhání práva, imigrace a celních a hraničních kontrol, P6_TA-PROV(2009)0314, k dispozici na adrese: <http://www.europarl.europa.eu/RegWeb/application/registre>

EVROPSKÝ PARLAMENT, usnesení Evropského parlamentu ze dne 20. listopadu 2008 o návrhu rámcového rozhodnutí Rady o používání jmenné evidence cestujících (PNR) Úř. věst. C 16E, 22. 1. 2010, k dispozici na adrese: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2010:016E:0044:0049:CS:PDF>

EVROPSKÁ KOMISE, zpráva o provádění směrnice 2000/43/ES (KOM (2006) 643), k dispozici adrese: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0643:FIN:CS:PDF>.

AGENTURA EVROPSKÉ UNIE PRO ZÁKLADNÍ PRÁVA, „Opinion of the European Union Agency for Fundamental Rights on the Proposal for a Council Framework Decision on the use of Passenger Name Record (PNR) data for law enforcement purposes“ (stanovisko Agentury Evropské unie pro základní práva k návrhu rámcového rozhodnutí Rady o používání jmenné evidence cestujících pro účely vymáhání práva), 28. října 2008

AGENTURA EVROPSKÉ UNIE PRO ZÁKLADNÍ PRÁVA, „EU-MIDIS – European Union Minorities and Discrimination Survey - Main Results Report“ (EU-MIDIS – šetření o menšinách a diskriminaci v Evropské unii – zpráva o hlavních výsledcích), 2009, k dispozici na adrese: http://fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/index_en.htm

AGENTURA EVROPSKÉ UNIE PRO ZÁKLADNÍ PRÁVA, „EU-MIDIS Survey Questionnaire“ (Dotazník šetření EU-MIDIS), 2009, k dispozici na adrese: http://fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/index_en.htm

AGENTURA EVROPSKÉ UNIE PRO ZÁKLADNÍ PRÁVA, „EU-MIDIS – European Union Minorities and Discrimination Survey – Data in Focus Report 4 – Police Stops and Minorities“ (EU-MIDIS – šetření o menšinách a diskriminaci v Evropské unii, zpráva Zaměřeno na údaje č. 4 – Policejní kontroly a menšiny), 2010, k dispozici na adrese: http://fra.europa.eu/fraWebsite/eu-midis/index_en.htm

Stanovisko evropského inspektora ochrany údajů ke sdělení Komise Evropskému parlamentu a Radě o prostoru svobody, bezpečnosti a práva ve službách občanům, 2009/C 276/02, k dispozici na adrese: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2009:276:0008:0020:CS:PDF>

Vnitrostátní úroveň

ASSOCIATION OF POLICE AUTHORITIES, „Stop and Search, Know Your Rights Leaflet“, 2009, k dispozici na adrese: <http://www.mpa.gov.uk>

BRITISH TRANSPORT POLICE AUTHORITY, „Minutes of Stakeholder Relations and Communications Strategy Committee Meetings of 20 January 2009“, k dispozici na adrese: <http://www.btpa.police.uk>

BRITISH TRANSPORT POLICE AUTHORITY, „Minutes of Stakeholder Relations and Communications Strategy Committee Meetings of 6 April 2009“, k dispozici na adrese: <http://www.btpa.police.uk>

CENTRE D'ANALYSE STRATEGIQUE, „Enquête sur les Violences Urbaines – Comprendre les Emeutes de Novembre 2005: les Exemples de Saint-Denis et d'Aulnay-Sous-Bois“, zprávy a dokumenty č. 4 – 2006, k dispozici na adrese: http://www.strategie.gouv.fr/article.php3?id_article=353

HOME OFFICE, „The Stephen Lawrence Inquiry: Report of an Inquiry by Sir William Macpherson of Cluny“, Cm 4262-I, únor 1999, k dispozici na adrese: <http://www.archive.official-documents.co.uk/>

HOUSE OF COMMONS HOME AFFAIRS COMMITTEE, „The Macpherson Report – Ten Years On“, dvanáctá zpráva ze schůze 2008–09, 22. července 2009, k dispozici na adrese: <http://www.publications.parliament.uk>

THE INTERNATIONAL SECURITY & COUNTER-TERRORISM ACADEMY, „The SDR™ (Search, Detect and React)™“, k dispozici na adrese: <http://www.sdr.org.il/index.html>

METROPOLITAN POLICE AUTHORITY, „Section 44 Terrorism Act 2000 Standard Operating Procedures 2007, Issue 1.1“, k dispozici na adrese: http://www.met.police.uk/foi/pdfs/policies/stop_and_search_s44_tact_2000_sop.pdf

NATIONAL POLICE IMPROVEMENT AGENCY, „Advice on Stop and Search in Relation to Terrorism“, 2008, k dispozici na adrese: http://www.npia.police.uk/en/docs/Stop_and_Search_in_Relation_to_Terrorism_-_2008.pdf

ONTARIO HUMAN RIGHTS COMMISSION, „Inquiry Report, Paying the Price, The Human Cost of Racial Profiling“, 2003, k dispozici na adrese: <http://www.ohrc.on.ca/en/resources>

SCARMAN, G. S, LORD (1981), „The Scarman Report: The Brixton Disorders, 10–12 April 1981“, Home Office, Londýn, HMSO, 1981

UK MINISTRY OF JUSTICE, „Statistics on Race and the Criminal Justice System 2007/2008“, duben 2009, k dispozici na adrese: <http://www.justice.gov.uk/publications/statistics.htm>

UK MINISTRY OF JUSTICE, „Statistics on Race and the Criminal Justice System 2006/7“, červenec 2008, k dispozici na adrese: <http://www.justice.gov.uk/publications/statistics.htm>

US CUSTOMS SERVICE, „Better Targeting of Airline Passengers for Personal Searches Could Produce Better Results, Fiscal Year 1998“, 1998, GAO/GGD-00-38, k dispozici na adrese: <http://www.gao.gov/>

US DEPARTMENT OF JUSTICE, CIVIL RIGHTS DIVISION, „Guidance Regarding the Use of Race by Federal Law Enforcement Agencies“, 2003, k dispozici na adrese: <http://www.usdoj.gov>

Akademický komentář

BEST D., STRANG J., BESWICK T. a GOSSOP M., „Assessment of a Concentrated, High-Profile Police Operation. No Discernible Impact on Drug Availability, Price or Purity“, 41 British Journal of Criminology (2001)

COHEN J., GORR W. A SINGH P., „Estimating Intervention Effects in Varying Risk Settings: Do Police Raids Reduce Illegal Drug Dealing at Nuisance Bars?“, 41.2 Criminology (2003)

DELSOL R. A SHINER M., „Regulating Stop and Search: A Challenge for Police and Community Relations in England and Wales“, 14.3 Critical Criminology (2006)

DE SCHUTTER O. A RINGELHEIM J., „Ethnic Profiling: A rising Challenge for European Human Rights Law“, 71.3 Modern Law Review, 358–384

DINANT J.–M., LAZARO C., POULLET Y., LEFEVER N. A ROUVROY A., „Application of Convention 108 to the Profiling Mechanism – Some ideas for the future work of the consultative committee“ (T-PD), dok. T-PD (2008)01, k dispozici na adrese: http://www.coe.int/t/e/legal_affairs/legal_co-operation/data_protection/documents/

EUROPEAN UNION NETWORK OF INDEPENDENT EXPERTS ON FUNDAMENTAL RIGHTS (2006), „Opinion on Ethnic Profiling“, CFR-CDF.Opinion4.2006, k dispozici na adrese: http://ec.europa.eu/justice_home/cfr_cdf/list_opinions_en.htm

GOODEY J (ed.), 14.3 Critical Criminology (2006), (zvláštní vydání na téma etnického profilování)

GROSS S. R. a LIVINGSTON D., „Racial Profiling Under Attack“, 102.5 Columbia Law Review (2002)

HARCOURT B., „Rethinking Racial Profiling: A Critique of the Economics, Civil Liberties, and Constitutional Literature, and of Criminal Profiling More Generally“, 71.4 University of Chicago Law Review (2004)

HARRIS D. (2002), „Flying while Arab: Lessons from the Racial Profiling Controversy“, 6.1 Civil Rights Journal, (Winter 2002) 8 k dispozici na adrese: <http://www.usccr.gov/pubs/pubsndx.htm>

HARRIS D. (2002), „Profiles in Injustice; Why Racial Profiling Cannot Work“, The New Press, 2003

HAVIS S. a BEST D., „Stop and Search Complaints (2000–2001)“, Londýn: Police Complaints Authority, 2004, k dispozici na adrese: <http://www.ipcc.gov.uk>

HILDEBRANDT M. a GUTWIRTH S. (eds.), „Profiling the European Citizen: Cross Disciplinary Perspectives“, Springer, 2008, Dordrecht

HILL E. (2002), „An Evaluation of Racial Profiling Data Collection and Training“, Legislative Analysis Office, k dispozici na adrese: http://www.lao.ca.gov/2002/racial_profiling/8-02_racial_profiling.pdf

MCCLUSKEY J. D., MASTROFSKI S. D. a PARKS R. B., „To acquiesce or rebel: Predicting citizen compliance with police requests“, 2.3 Police Quarterly (1999), k dispozici na adrese: <http://pqx.sagepub.com>

MILLER J., BLAND N A QUINTON P., „The Impact of Stops and Searches on Crime and the Community“, Police Research Series Paper, 2000, č. 127, Home Office, k dispozici na adrese: <http://www.homeoffice.gov.uk/rds/policerspubs1.html>

MILLER J., DAVIS R.C., HENDERSON N.J., MARCOVIC J. a ORTIZ C.W., „report: Measuring Influences on Public Opinion of the Police Using Time-Series Data“, 5 Police Quarterly (2005), k dispozici na adrese: <http://pqx.sagepub.com>

MILLER J., GOUNEV P., PAP A.L., WAGMAN D., BALOGI A., BEZLOV T., SIMONOVITS B. a VARGHA L., „Racism and Police Stops: Adapting US and British Debates to Continental Europe“, 5.3 European Journal of Criminology (2008), k dispozici na adrese: <http://euc.sagepub.com>

MODOOD T., BERTHOUD R., LAKEY J., NAZROO J., SMITH P., VIRDEE S. a BEISHON S., „Ethnic Minorities in Britain Diversity and Disadvantage: Fourth National Survey of Ethnic Minorities“, Police Studies Institute, 1997

MORGAN R., NEWBURN T., „The Future of Policing“, Clarendon Press/Oxford University Press, 1997

PHILLIPS C. A BOWLING B., „Racism, Ethnicity, Crime and Criminal Justice“ v MAGUIRE M., MORGAN B. a REINER R. (eds.), The Oxford Handbook of Criminology, 3. vydání, 2002, Oxford University Press

QUINTON P., BLAND N. a MILLER J. (2000), „Police Stops, Decision-Making and Practice“, Police Research Series, Paper 130, Home Office, k dispozici na adrese: <http://www.homeoffice.gov.uk/>

ROSENBAUM D. P., SCHUCK D. A., COSTELLO S. K., HAWKINS D. F. a RING M. K., „Attitudes Toward the Police: The effects of Direct and Vicarious Experience“, 8 Police Quarterly (2005)

SHERMAN L. W., „Police crackdowns: Initial and residual deterrence“, v TONRY M., a MORRIS N. (eds.), „Crime and justice: A review of research“, svazek 12, University of Chicago Press (1990)

SHUFORD, R. T., „Civil Rights in the Next Millennium: Any way you slice it: Why Racial Profiling is Wrong“. 18 St. Louis University Public Law Review, s. 371–385

SIMON, P., „ „Ethnic“ statistics and data protection in the Council of Europe countries“, studijní zpráva, Evropská komise proti rasismu a nesnášenlivosti, listopad 2007, k dispozici na adrese: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/ecri/activities/Themes/Ethnic_statistics_and_data_protection.pdf

SPITZER E., Attorney General of the State of New York, „The New York City Police Department's "Stop and Frisk" Practices: A Report to the People of the State of New York“, 1999

STONE V. a PETTIGREW N., „The views of the public on stops and searches“, Home Office Policing and Reducing Crime Unit, Police Research Series, zpráva 129, 2000, k dispozici na adrese: <http://www.homeoffice.gov.uk>

VAN DER TORRE E.J. a FERWERDA H.B., „Preventief fouilleren, Een analyse van het proces en de externe effecten in tien gemeenten“ (Preventivní prohlídky, analýza procesu a externí účinky v deseti obcích), Haag: Beke: Arnhem, Politie & Wetenschap, Zeist, 2005

Weitzer R, Tuch S.A., „Determinants of Public Satisfaction with the Police“, 8.3 Police Quarterly (2005), k dispozici na adrese: <http://pqx.sagepub.com>

WRENCH J., „Diversity Management and Discrimination: Immigrants and Ethnic Minorities in the EU“, Ashgate, Aldershot 2007

ZERBES I., „Das Urteil des deutschen Bundesverfassungsgerichts zur Online-Durchsuchung und Online-Überwachung, Grundrechtlicher Schutz der Vertraulichkeit und Integrität informationstechnischer Systeme – auch in Österreich“, ÖJZ 2008/89

Publikace nevládních organizací

AMNESTY INTERNATIONAL (2009), „Victim or Suspect – A Question of Colour. Racist Discrimination in the Austrian Justice System“. K dispozici na adrese: <http://www.amnesty.org>

ENAR (EUROPEAN NETWORK AGAINST RACISM), Fact sheet 40, Ethnic Profiling, červen 2009, k dispozici na adrese: http://www.enar-eu.org/Page_Generale.asp?DocID= 15289& la =1& langue = EN

OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE, „Ethnic Profiling in the European Union: Pervasive, Ineffective and Discriminatory“, Open Society Institute, New York, 2009 k dispozici na adrese: http://www.soros.org/initiatives/justice/articles_publications

OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE, „Addressing Ethnic Profiling by Police – A Report on the Strategies for Effective Police Stop and Search Project“, Open Society Institute, New York, 2009 k dispozici na adrese: http://www.soros.org/initiatives/justice/articles_publications

OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE, „Profiling Minorities: A study of Stop and Search Practices in Paris“, Open Society Institute, New York, 2009, k dispozici na adrese: http://www.soros.org/initiatives/justice/articles_publications

OPEN SOCIETY JUSTICE INITIATIVE, „I can stop whoever I want“ – Police Stops of Ethnic Minorities in Bulgaria, Hungary and Spain, Open Society Institute, New York, 2007, k dispozici na adrese: http://www.soros.org/initiatives/justice/articles_publications

Legislativní nástroje

Evropská unie

Směrnice EU 2000/43/ES, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s osobami bez ohledu na jejich rasu nebo etnický původ, Úřední věstník L 180, 19. 7. 2000, s. 22

Směrnice EU 2000/78/ES, kterou se stanoví obecný rámec pro rovné zacházení v zaměstnání a povolání, Úřední věstník L 303, 2.12.2000, s. 16

Směrnice EU 2004/113/ES, kterou se zavádí zásada rovného zacházení s muži a ženami v přístupu ke zboží a službám a jejich poskytování, Úřední věstník L 373, 21.12.2004, s. 37

Směrnice EU 2002/73/ES o zavedení zásady rovného zacházení pro muže a ženy, pokud jde o přístup k zaměstnání, odbornému vzdělávání a postupu v zaměstnání a o pracovní podmínky, Úřední věstník L 269, 5.10.2002, s. 15

Směrnice EU 2006/54/ES o zavedení zásady rovných příležitostí a rovného zacházení pro muže a ženy v oblasti zaměstnání a povolání (přepřacované znění), Úřední věstník L 204 26. 7. 2006, s. 23

Rakousko

BMI, Generaldirektion für die öffentliche Sicherheit, Erlass betreffend Sprachgebrauch in der Exekutive, 2002GZ 19.038/237-GD/01

Verordnung des Bundesministers für Inneres, mit der Richtlinien für das Einschreiten der Organe des öffentlichen Sicherheitsdienstes erlassen werden (Richtlinien-Verordnung – RLV) StF: BGBl. Nr. 266/1993

Spojené království

Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) and accompanying Codes of Practice, k dispozici na adrese: <http://police.homeoffice.gov.uk>

The Terrorism Act 2000, k dispozici na adrese <http://www.opsi.gov.uk>

Soudní věci

ESLP

Abdulaziz, Cabales a Balkandali proti Spojenému království, ESLP, stížnost č. 9214/80, 28. května 1985

Cissé proti Francii (přípustnost) ESLP, stížnost č. 51346/99, 16. ledna 2001

D.H. proti České republice, ESLP, stížnost č. 57325/00, 13. listopadu 2007

Opuz proti Turecku, ESLP, stížnost č. 33401/02, 9. června 2009

Oršuš a ostatní proti Chorvatsku, ESLP, stížnost č. 15766/03, 17. července 2008

Timišev proti Rusku, ESLP, stížnost č. 55762/00, 13. prosince 2005

Gillan a Quinton proti Spojenému království, ESLP, stížnost č. 4158/05, 12. ledna 2010

ESD

Věc 170/84 *Bilka-Kaufhaus GmbH proti Karin Weber von Hartz* [1986] Recueil 1607

Věc C-167/97 *Seymour-Smith a Perez* [1999] Recueil I-623

Věc C-256/01 *Allonby proti Accrington & Rossendale College a ostatním* [2004] I-873

Věc C-300/06 *Voß proti Land Berlin* [2007] Sb. rozh. I-10573

Výbor OSN pro lidská práva

Rosalind Williams Lecraft proti Španělsku, sdělení č. 1493/2006, 30. července 2009

Vnitrostátní

Kanada

Koruna proti Campellovi, Soudní dvůr v Quebecu (trestní kolegium), č. 500-01-004657-042-001, rozsudek ze dne 27. ledna 2005, k dispozici na adrese:
<http://www.jugements.qc.ca/>

N mecko

BVerfGE 115,320; BVerfG 518/02 ze dne 4. dubna 2006, k dispozici na adrese:
<http://www.bundesverfassungsgericht.de>

Spojené království

Equal Opportunities Commission proti Director of Education [2001] HKLRD 690
Koruna proti imigračnímu úřadu na pražském letišti a ostatním, ex parte Evropské středisko pro práva Romů a ostatní [2004] UKHL 55
Koruna (k žalobě Gillan a ostatní) proti komisaři Metropolitní policie a ostatním [2006] UKHL 12

Publikace agentury FRA *Pochopení a prevence diskriminačního etnického profilování: průvodce* uvádí důkladný průzkum postupů profilování v kontextu vymáhání práva a snaží se čtenáři pomoci lépe pochopit teoretické a praktické základy tohoto pojmu. Tato publikace je zamýšlena především jako pomůcka pro pracovníky řídicí úrovně donucovacích orgánů, a proto je značný důraz kladen na kontext činnosti policie.

Začlenění případových studií a praktických příkladů činí z publikace cenný praktický zdroj pro odborníky v oblasti vymáhání práva.

Průvodce vysvětluje, proč profilování založené na rase, etnickém původu či náboženském vyznání může zakládat diskriminační jednání a kdy je takový postup přípustný. Rovněž zkoumá škodlivé účinky diskriminačního etnického profilování. Kromě toho průvodce upozorňuje na negativní dopad takového postupu na efektivní činnost policie.